

די חסידישע פרשה

מאמרים על פרשיות השבוע ומועדי השנה
מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה

ד"ה בשברי לכם מטה לחם וגו'

ביאור ענין כתוב זה ע"פ פנימיות הענינים

יו"ל לש"פ בהר-בחקותי ה'תשע"ז

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וציונים

שנה ו / גליון רלו

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבעה לבריאה

פתח דבר

לקראת שבת פ' בהר-בחקותי, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'די חסידישע פרשה', והוא פירוש וביאור על מאמרי חסידות דפרשיות השבוע ומועדי השנה, מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה לרבינו הזקן. ומטרתו להקל בלימוד ה'חסידישע פרשה' בכל שבוע.

הביאור מבוסס על המאמרים המיוסדים על דרוש זה וכן על עוד 'הנחות' מאותו הדרוש (כגון: מספר מאמרי אדמו"ר הזקן, תורת חיים, מאמרי אדמו"ר האמצעי, אור התורה וכו'). גם ביאורי המושגים מיוסדים על מקומות אחרים בדא"ח אשר שם מבואר הענין באריכות וביאור יותר (כידוע ש'דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר').

בכדי להקל על הלומד והמעייין, הגהות כ"ק אדמו"ר הצ"צ נדפסו בתור הערות (באותיות כגון דא) בשולי הגליון ולא במקומם בגוף המאמר.

לבקשת רבים, ניתן לקבל הקונטרסים מדי שבוע בשבוע באימייל, לקבלו נא לשלוח אימייל לכתובת: rabbigelb@chassidusonline.org.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
לוי געלב

כ"א אייר,
תשע"ז

להזמין או להקדיש את הגליונות הבאים או לשלוח הערות נא ליצור קשר עם לוי געלב 310-662-3437
או באימייל rabbigelb@chassidusonline.org

The Ma'amarim of LIKKUTEI TORAH and TORAH OR are copyright by the Kehot Publication Society, a division of Merkos L'inyonei Chinuch Inc. and are reprinted here with permission.

נדפס באדיבות:

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

מאמר ד"ה
בשברי לכם מטה לחם
לקושי תורה פרשת בחוקתי דף מח

תוכן המאמר

5	בשברי לבם ממה לחם.....
23	המאמר בלשונו כפי שמופיע בלקו"ת.

ב"ה. לקו"ת פ' בחוקותי, ד"ה בשברי לכם מטה לחם וגו' [מח, א – מח, ג]

[ונקודת הביאור בזה היא (ע"פ לקו"ש ח"ל ע' 17 ואילך):

ידוע מאמר חז"ל שהתורה היא מהדברים שקדמו לעולם וכאמרם 'אלפיים שנה קדמה תורה לעולם', כלומר, למרות שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, ויפשוטו של דברי תורה הוא כפי שהתורה נלמדת בעולם הזה הגשמי דוקא, מ"מ, קדמה תורה לעולם, כי בכל תיבה ותיבה שבתורה יש (גם) פירוש פנימי ורוחני, כפי שהתורה נלמדת בעולמות עליונים ורוחניים (שלמעלה מעלה מענינים גשמיים).

ואדרבה, כמאמר הידוע, ש'התורה מדברת בעצם בעליונים ורומזת בשניות בתחתונים': לא רק שדברי תורה יכולים להתפרש גם לפי תוכנם הרוחני (כפי שהתורה היא 'בעליונים'), כ"א להיפך: מקור והתחלת התורה הוא 'בעליונים' (כמש"נ 'ואהי' אצלו גוי שעשועים גוי", וכמחז"ל 'חמדה גנוזה, שגנוזה לך', ועוד), ומשם 'ירדה' ונשתלשלה התורה עד למטה ובגשמיות (בלשון הכתוב 'מן השמים דברתי עמכם', 'מן השמים השמיעך את קולו גוי'), ולכן, 'בעצם' מדברת התורה בעליונים וברוחניות, אלא כשירדת למטה בעוה"ז, ניתנה להתפרש בפירושה הפשוט כפי שהוא 'בתחתונים'.

ונמצינו למדים ענין נוסף: מכיון שאצל הקב"ה לא יגורך רע' – עכצ"ל שגם ענינים אלו שבתורה שלפי פירושם הפשוט ('בתחתונים') הם ענינים בלתי רצויים (מעשים לא טובים, עונשים, וכיו"ב), הרי בתורה כפי שהיא 'בעליונים' (שלא יתכן בהם מציאות של רע), מתפרשים המה באופן שכולם קודש וטוב.

מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביום הכיפורים נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות. כששאלו את אדמו"ר האמצעי הרי בכל שנה קוראים פרשה זו ומדוע בפעם הזאת הביאתו לכאב לב? ענה: כשאבא קורא "הערט זיך ניט קיין קללות" [לא נשמע שום קללות].

"בְּשִׁבְרֵי לָכֶם מִטֶּה לֶחֶם, וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֶכֶם בְּתֵנּוֹר אֶחָד, וְהִשִּׁיבּוּ לַחֲמֶכֶם בַּמִּשְׁקָל כו' [נֶאֱכָלְתָּם וְלֹא תִשְׁפְּעוּ]"².

[כתוב זה נאמר בפרשת התוכחה, שנאמרו בה כל הקללות המגיעות לישראל אם אינם מקיימים תורה ומצוות, ותוכנו לפי פשוטו הוא, שהקב"ה ישבור לכם כל מסעד אוכל, היינו שיהיה רעב גדול, ומחוסר עצים יהיה צורך שעשר נשים יאפו את לחמכם בתנור אחד, ותהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור, והן יושבות ושוקלות את השברים לחלקם ביניהם; ואף שאכלתם, הנה לא תשבעו (רש"י).

ובסוף המאמר יבאר כתוב זה על פי פנימיות דברים ואיך הוא שייך לעבודת ה' של כל אחד מישראל.

הנה, ידוע³ שאף שלפי הנראה דברי התוכחות אלו הם קללות, אבל לפי האמת אינם רק ברכות.

מבואר בחסידות וקבלה שאף שבאופן גלוי דברי התוכחות אלו שבפרשת בחוקותי הם קללות, אבל לפי האמת אינם רק ברכות⁴. וצריך להבין מהי הברכה הטמונה בפסוק זה.

(1) הביאור של דרוש זה מיוסד על מאמרים אלו:

אוה"ת ויקרא כרך ד ע' א'קפג בשינויים קלים ובהגהות אחרות.

פלח רימון ויקרא ע' תקו.

(2) ויקרא כו, כו.

(3) ראה זח"ג קיד, ב. לקו"ת להלן מט, א. מאמרים הקצרים ע' שסד. תעד. מאה"ז על נ"ך ד"ה והפכתי. ראה גם אוה"ת פ' ראה ע' תרמה ואילך. תבוא ע' תתרצב. לקו"ש כרך ז ע' 233. חיי"ט ע' 137. ועוד.

(4) ולהעיר מסיפור הידוע מאדמו"ר האמצעי (ראה היום יום ע' פח) שפעם אחת לא היה רבינו הזקן בליאונזא שבת פרשת תבוא, ושמע אדמו"ר האמצעי – והוא עודנו נער קודם הבר מצוה – הקריאה מאחר. העגמת נפש

באמת ברכות – מקדים לבאר ענין 'סתים' וגליא' אצל הקב"ה, שכן באמת בחינת הסתים של התורה שרשה הוא מבחינת הסתים דקוב"ה, וכן בחינת הגליא דתורה שרשה מבחינת הגליא דקוב"ה.

והנה, בהבא להלן בענין 'סתים' וגליא' אצל הקב"ה יש להקדים:

ידוע ומבואר בחסידות שיש שני מיני אורות הנמשכים מאתו לצורך חיות, התהוות וקיום העולמות. והם נקראים אור הממלא כל עלמין ואור הסובב כל עלמין.

אור הממלא כל עלמין הוא אור והתפשטות ממנו יתברך בבחינת גבול וצמצום, שלכן נקרא בשם 'ממלא' היות שלהיותו אור מוגבל ומצומצם בא ומתלבש בכל עולם ונברא לפי ערכו ותכונתו. ומאחר שאור זה מתלבש בהעולמות בצורה פנימית, הנה הוא נמצא בהם בגילוי, כדוגמת הנשמה הממלאה את הגוף, שמאחר שמתלבשת בגוף בהתאם לתכונת כל אבר ובאופן פנימי, ניתן להרגיש את מציאות הנשמה שבקרב.

וזהו ענין ה'גליא' של הקב"ה, דקאי על אור זה הממלא כל עלמין, שמאחר שהוא מצומצם ומוגבל ובא בכל עולם בהתלבשות פנימית, ממילא הוא נמצא בהם בגילוי.

ואילו אור הסובב כל עלמין הוא אורו יתברך הבלתי גבול שלמעלה מהתגלות והתלבשות פנימית בעולמות, שמאחר שכל העולמות הם מוגבלים ומוגדרים, לכך אין ביכולתם לקבל בהם אור זה בצורה פנימית. וזהו שנקרא 'סובב' היות שהוא אור שלמעלה מהכלים של העולמות ואינו מתגלה בהם, לכך הוא כביכול 'סובב' ומקיף עליהם מלמעלה. ואין הכוונה למעלה במקום ח"ו, אלא למעלה בבחינת הגילוי, שאף שאור זה אכן נמצא בהעולמות ומחיה ומהווה אותם בכל רגע, מכל מקום, אינו נמצא בהם בהתלבשות ובהתגלות, אלא **בהעלם**.

וזהו בחינת ה'סתים' של הקב"ה, היינו אור זה הבלתי גבול שלמעלה מלבוא בגילוי בעולמות, אפילו הכי עליונים.

[וזהו שממשיך לבאר:]

וביאור ענין בחינת 'סתים':

הולך ומבאר ענין ה'סתים' אצל הקב"ה.

היינו, מה שאינו נראה ומושג ואינו מתלבש במקום כלל.

וכך הוא לגבי פרשת התוכחה והקללות: ענין הקללות במובן הפשוט הוא רק כפי שהענין נלמד למטה בעולם הפשט. אמנם, כפי ש'התורה מדברת בעליונים', בעולם שכולו קדושה, שאין לה שייכות למציאות של רע (ובמילא גם לא להעונש על רע), הנה, גם ענינים אלו (הקללות) תוכנם אך ורק קדושה וברכה.

והנה, קודם שמגיע לביאור זה, יקדים לבאר שבתורה ישנן ב' מדרגות: 'סתים' וגליא', וכאמור לעיל שזהו כפי שהתורה נלמדת למטה בגלוי, וכפי שהתורה היא בשרשה בעולם רוחני, שלפי ביאור זה יובן איך הקללות הן באמת רק ברכות. וכהקדמה לכך מבאר ב' דרגות אלו (סתים וגליא) כפי שהן אצל הקב"ה. ועל פי זה יבאר בסוף המאמר איך כתוב זה, שלפי הנראה הוא קללה נוראה, הוא באמת ברכה וטמון בה סוד גדול].

ולחבין זה, הוא על דרך מה שאמר בזהר: 'תלת דרגין מתקשראן דא ברא, קודשא בריך הוא אורייתא וישראל וכו', כולהו דרגא על דרגא סתים וגליא [קוב"ה דרגא על דרגא סתים וגליא, אורייתא הכי נמי סתים וגליא, ישראל הכי נמי דרגא על דרגא]⁶.

הבנת דבר זה שהקללות הן באמת ברכות יובן על פי דברי הזהר שאומר שיש שלש דרגות שקשורות זו בזו: הקב"ה, התורה וישראל; וכולם דרגא על דרגא סתום וגלוי. כלומר, בכל דרגא מג' דרגות אלו – הקב"ה, התורה וישראל – ישנן בחינה שהיא סתומה ונעלמת, היינו פנימיות ועצמיות הדרגא ההיא, ובחינה שהיא גלויה ונראית, היינו חיצוניות הדרגא ההיא. היינו שבהקב"ה ישנם בחינות סתים וגליא, ובהתורה ישנם בחינות סתים וגליא וכך גם בישראל.

ולפי זה יובן שבכל הדברים הללו ישנה בחינה נעלמת ונסתרת, ובחינה גלויה ונראית, וזהו האמור לעיל שבתורה הקללות הן באמת ברכות, ודבר זה קשור לכך שבתורה ישנן בחינות 'סתים' וגליא', היינו מה שנראה ומושג בפשטות מדברי התורה, בחינת גליא, ומה שטמון וסתום מעין הרואה, בחינת סתים. בבחינת 'גליא' הוא רק קללות, אך בבחינת סתים ישנן ברכות נעלות הנרמזות כאן.

[ובכדי לחבין בחינת 'סתים' וגליא' שבתורה – שעל פי זה יבואר ענין זה שהקללות שבפרשה זו הן

(5) ראה הנסמן במאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' צט. קונטרסים ע' שלט.

(6) (בפ' אחרי דע"נ ע"א).

שכן, גם עולמות נעלים אלה, הנה סוף כל סוף המה מוגבלים ומוגדרים, שעצם זה שנקראים 'עלמין' מורה על כך שהם בגדר הגבול, רק שבגדר הגבול גופא הם בתכלית העילוי והבירור. אך, אור עליון זה דסובב כל עלמין, להיותו אור בלתי מוגבל הרי הוא למעלה מכל העולמות, כולל גם העולמות הנעלמים מחמת גודל מעלתם, שאור זה אינו בכלל בגדרם ו'עולמם', שהם בגדר הגבול, ואילו הוא בבחינת בלי גבול. ואין שום עולם ונברא שיכול לתפוס ולהשיג השגה כלשהי באור נעלה זה¹⁰.

ובחינת 'גליא':

וביאור ענין ה'גליא' שבקוב"ה.

הוא מה שאנו רואים עולם הגשמי, בחינת מקום¹² בעל ששה קצוות – מעלה ומטה וד' רוחות העולם.

בחינת 'גליא' קאי על המקום של העולם הזה הגשמי, שגדר המקום הוא ששה קצוות – מעלה, מטה וד' רוחות העולם, שכל זה נראה לעינים ממש. שבניגוד לבחינת 'סתים' הנ"ל שהוא למעלה מהתלבשות וגילוי בעולמות, הנה המקום הגשמי של העולם הזה הוא בגדר גילוי.

ולכאורה לא יתכן לומר על בחינת נשמית שהוא בחינת אלהות.

מבואר כאן שבחינת 'גליא' דקוב"ה קאי על המקום הגשמי של עולם הזה, ולכאורה אינו מובן, הלא בחינת 'גליא' הוא דרגא באלקותו יתברך, ולא מקום גשמי! ואיך יתכן לומר על בחינת גשמית שהוא בחינת 'גליא' של הקב"ה, היינו בחינת אלקות?

'סתים' פירוש העלם ומוסתר, וכך למעלה, בחינת 'סתים' דקוב"ה הוא האור האלקי הבלי גבול, סובב כל עלמין, שמחמת גודל מעלתו אינו מתלבש ומתגלה בכל עולם שהוא, גם העליון ביותר, כי כולם הם מוגבלים ואור זה בלתי מוגבל, ואין הבלי גבול מתלבש בגבול. ולכך, אור זה שהוא למעלה לגמרי מהתלבשות בעולמות נקרא 'סתים' לפי שאינו נראה ומושג במקום העולמות כלל.

שכן כל ענין הגילוי (גליא) יתכן רק על ידי ההתלבשות. שהמושג התלבשות פירושו, שהדבר בא בתוך הדבר שבו הוא מתלבש בהתאם לתכונת הדבר כך שהוא נקלט ומתקבל בתוכו. כמשל רב המלמד לתלמיד קטן על ידי זה שמצמצם את שכלו בהתאם לדרגת הבנתו של התלמיד, שבכך שכל הרב 'מתלבש' במוח התלמיד ובמילא נמצא במוח ובגלוי, שלכן התלמיד מבין ומשיג את סברת הרב. כך גם למעלה, שהאור והחיות אלקי מתגלה בדבר רק באם הוא נמצא בו באופן של התלבשות, היינו שמתאים את עצמו לתכונת ולערך המקבל. ומכיון שאור זה הסובב כל עלמין הוא למעלה מלהתלבש בעולמות להיותם מוגבלים, לכן הוא בהעלם מהם ונקרא 'סתים'.

ונקרא 'סתימא דכל סתימין'.

ואור עליון זה של בחינת סובב כל עלמין נקרא בלשון הקבלה בשם 'סתימא דכל סתימין' – סתום ונעלם מכל הדברים הסתומים והנעלמים. ולכאורה יש להבין משמעות לשון זו, שמדוע אינו נקרא בשם 'סתים' לבד, ומה זה מוסיף לקרותו 'סתימא דכל סתימין'?

וזהו שממשיך:

פירוש, אפילו מן ה'סתימא' הוא סתום ונעלם, ולית מחשבה דלהון תפיסא ביה כלל⁹.

אלא פירוש 'סתימא דכל סתימין' הוא, שבא להורות על גודל ועוצם מעלתו של אור זה, שלא רק שהוא נעלה יותר מכמה עולמות ונבראים ולכן בהעלם מהם, אלא גם מהעולמות הכי עליונים, שנקראים בלשון הקבלה 'עלמין סתימין דלא אתגליין', הוא בהעלם ולמעלה מהם.

(10) וכמו על דרך משל: שאי אפשר למשש סברא שכלית, כי חוש המישוש ועולם השכל הם באין ערך זה מזה, ואין להם כל יחס זה לזה, שהם 'עולמות' נפרדים לגמרי. כך אי אפשר לומר שדבר מוגבל יהיה לו איזושהי תפיסה בענין בלתי מוגבל (רק שלאמיתו של דבר משל זה אינו דומה לנמשל, כי בסופו של דבר עולם השכל וחוש המישוש כן שייכים זה לזה, שהרי שניהם נמצאים בגדר הגבול. אבל כדי לקרב את הדברים לשכלנו משל זה מבטא במקצת על כל פנים ענין זה).

(11) ראה לקמן פ' נצבים מו, א.

(12) בהבא להלן בענין בחינת 'מקום' ראה ספר החקירה בערך 'מקום' ע' עד, ב ואילך. אוה"ת נ"ך א ע' תה.

(7) זח"ב פט, א.

(8) ראה ת"ז בהקדמה יז, א.

(9) ועיין בספר הדרת מלך דף ק"א ע"א.

הרוחנית הזו גם קודם התלבשותה בהמקום של עולם הזה מכונה 'מקום'.

והסיבה לכך היא, כיון שהיות שכל תכלית ומטרת חיות זו היא להתלבש בהעולם לפי ערכו ובהתאם לתכונתו, הרי גם בתחילת המשכתו היא כבר מדודה ומוגבלת, ובכך כשם שהמקום מוגדר בשש הקצוות שלו, כך חיות זו כבר מוגדרת בכך שניתנת בהגבלה, ויש לה כבר ציור פרטי ומוגדר משלה.

[מביא ראייה לכך שגם החיות הרוחנית נקראת בחינת 'מקום', היינו שיש בחינת מקום למעלה ברוחניות, מלבד המקום הגשמי שבעולם הזה, כנ"ל:]

כמו שכתוב¹³ "הנה מקום אֵתִי", שיש גם בן בחינת 'מקום' למעלה וכו'.

המשמעות הפנימית של הכתוב היא שאומר הקב"ה שיש בחינת 'מקום' שהוא 'אתי', היינו עם הקב"ה, כביכול, למעלה באלקות. וזה קאי, כאמור, על האור האלקי דבחינת ממלא כל עלמין שהוא אור מוגבל ומצומצם גם לפני התלבשותו בעולמות גשמיים, ולכך הוא בבחינת 'מקום' ברוחניות.

ופירוש 'מקום', שהחיות רוחני בחינת 'מקום' הוא, ונקרא גם בן 'גליא'.

וכאמור, הפירוש בכך שחיות רוחנית זו היא בחינת 'מקום' הוא להיותה מוגדרת ומצוירת כבר בעצמה, שהוא אור הנמשך ממנו יתברך בבחינת גבול ומידה, ולכך מן ההכרח שלאור זה יש הגדרה מסוימת, כמוכן באופן רוחני על כל פנים.

ומכיון שאור זה כבר נמשך ובא בהגבלה וצמצום, לכך נקרא גם בן בחינת 'גליא' דקוב"ה, שהרי יש לעולמות ולנבראים השגה ותפיסה בו להיותו בגדר הגבול, כמו שעולמות ונבראים אלה הם בגדר הגבול.

ובטל הוא לבחינת 'סתום' שלמעלה ממנו מן בחינת 'מקום'.

וחיות רוחנית זו דממלא כל לעלמין, שהיא מוגדרת בהגדרה וציור מסוים שלכך נקראת 'מקום', היא בטלה לבחינת 'סתום' – אור הסובב כל עלמין הבלי גבול –

אבל באמת הענין הוא כן, כי "אין עוד מלבדו"¹³ כתיב, ו"מלכותו בכל משלה"¹⁴, וכל מה שאנו רואים בדומם צומח חי מדבר שבעולם הזה, יש בכל גשמי מגשמיים הנ"ל חיות רוחני המחיה אותו תמיד.

לפי האמת כן ניתן לומר על בחינת המקום הגשמי שהוא בחינת אלקות, שכן הרי מפורש בכתובים 'אין עוד מלבדו', שאין עוד מציאות אמיתית מלבדו יתברך וכל המציאות הגשמית בטלה אליו ואינה תופסת מקום כלל אצלו, וכן נאמר 'ומלכותו בכל משלה', שמלכותו והתפשטות אורו¹⁵ של הקב"ה נמשכת בכל העולמות, כולל עולם הזה הגשמי. ובאמת, בכל מה שאנו רואים בעולם הזה הגשמי – בדומם צומח חי מדבר – יש בכל הדברים הללו חיות רוחנית המחיה ומקיים אותו תמיד.

וזהו כנזכר לעיל החיות דממלא כל עלמין, שהיא אור וחיות אלקי מוגבל ומצומצם, שבא בעולמות בהתאם לכלי קליטתם והשגתם ו(במילא) בהתלבשות פנימית ובהתגלות. ולכך חיות זו מכונה 'גליא' דקוב"ה, שהרי ניתן לראות אותה ולהכיר בה. וכענין 'מבשרי אחזה אלקה', שכשם שהאדם יודע ומרגיש באופן ברור שיש לו חיות רוחנית בקרבו המחיה אותו, כך גם 'אחזה אלקה', שכל העולם הוא בדוגמת 'גוף גדול', וניתן לראות שיש בו חיות רוחנית המחיה אותו בכל רגע.

והוא [חיות רוחני זה] גם בן נקרא בחינת 'מקום'¹⁶.

מלבד זאת שהחיות האלקית שנמשכת ומתלבשת בגשמיות עולם הזה נקראת 'מקום' להיותה מתלבשת בכל דבר לפי ערכו ותכונתו, והרי בכך חיות זו מוגדרת ומוגבלת כביכול לפי ערך ה'מקום' בו היא מתלבשת, הנה, החיות

(13) דברים ד, לה.

(14) תהלים קג, יח.

(15) כידוע שמלכות היא הספירה האחרונה והתחתונה ביותר ומורה על התפשטות חיות אלקית למטה בבחינת צמצום וגבול. וכענין המלכות בפשטות, שהוא אינו עצם המלך, היינו תכונותיו האישיות (שכלו ומדותיו וכדו') אלא איך הוא מתפשט ומתייחס אל הזולת, היינו זיו והארה ממנו בלבד.

(16) ראה לקו"ת שלח מג, א. ספר החקירה עד, ב ואילך. ושם עו, א מביא קטע מכאן.

(17) שמות לג, כא.

לגמרי אל אור השכל עד שמציאותן אינה ניכרת ונרגשת כלל, עד שהן כביכול מיניה וביה של אור השכל. כך מציאותה של בחינת 'גליא' דקוב"ה אינה ניכרת ונרגשת כלל לפני האור והגילוי הגדול והעצום דבחינת 'סתים' דקוב"ה, ואף שגם בחינת 'גליא' היא בחינה באלקות, אעפ"כ, לגבי האור הבלי גבול דבחינת 'סתים' הרי הוא כלא חשיב ממש ועד שאין לה תפיסת מקום וחשיבות כלל לגביה.

ואינו מתלבש בו כלל.

ובחינת 'סתום', כשלעצמו, אינו מתלבש בבחינת 'גליא' ומקום כלל, שכאמור הוא למעלה לגמרי מהתלבשות פנימית בעולמות ונבראים, ולכך אינו בגילוי כלל.

ואין פירוש הדברים שאינו נמצא בהם, שהרי 'לית אתר פנוי מיניה', וכתוב 'את השמים ואת הארץ אני מלא', 'אני' בעצמי דקאי על בחינת 'סתים' דכל סתים', אלא הביאור הוא, שאף שאכן נמצא למטה בתוך המקום, הצורה שבה הוא נמצא שם היא לא בהתגלות, שמכיון שהוא למעלה מהכלים של המקום והעולם, מן ההכרח שהוא למעלה מלהתגלות בהם.

וזהו 'ברוך המקום'¹⁹.

ולפי זה שבחינת 'סתום' הוא למעלה לגמרי מבחינת ה'גליא' והמקום, וכשלעצמו אינו מתלבש ומתגלה בו כלל, יבואר הפירוש הפנימי במה שאומרים בהגדה: 'ברוך המקום'.

כי 'ברוך' הוא לשון המשכה²⁰, להמשיך מן למעלה מן המקום לבחינת מקום.

'ברוך' הוא לשון המשכה, כלשון המשנה 'המברך את הגפן', שפירושו הוא שמוריד את הגפן וממשיכו למטה בארץ, וכן נאמר 'ויברך את הגמלים' שהורידם למטה בארץ.

ולפי זה הפירוש הפנימי של 'ברוך המקום' הוא, להמשיך מן למעלה מן בחינת ה'מקום' למטה לבחינת ה'מקום', היינו לגרום להמשכת בחינת 'סתים' ואור הסובב כל עלמין למטה שיתגלה למטה בבחינת 'גליא' – באור

שלמעלה ממנה. כלומר, שאור זה ד'ממלא כל עלמין' אין לו תפיסת מקום כלל ביחס להאור העליון ד'סובב כל עלמין', שהוא אור בלתי מוגבל ממש. וכענין מה שאמרו רז"ל 'שרגא בטיהרא מאי אהני' (נר באור הצהריים, מזה זה מועיל), היינו שלגבי האור הגדול של היום, אור הנר בטל ואין לו שום חשיבות, שהרי אינו מועיל כלל להאיר לו, שהכל כבר מואר באצעות האור הגדול של היום. כך לגבי האור הגדול של בחינת 'סתים', הנה בחינת 'גליא' אינה נחשבת לכלום.

[מביא משל גשמי כדי לבאר צורת ואיכות הביטול של בחינת 'גליא' לבחינת 'סתום':]

כענין ביטול אותיות המחשבה בשכל, כידוע¹⁸.

וביטול זה של בחינת 'גליא' ו'מקום' רוחני לבחינת 'סתום' שלמעלה ממנו הוא בדוגמת צורת הביטול של אותיות המחשבה לגבי אור השכל.

כלומר:

כשם שהחיות הגלויה דבחינת ממלא כל עלמין, למרות שהיא מוגדרת ומצוירת עד שנקראת 'מקום', הרי היא עדיין בבחינת חיות רוחנית שלמעלה לגמרי מגשמיות, כך גם אותיות המחשבה, למרות שהן בבחינות אותיות עם ציור והגדרה מסוימת, בכל זאת הרי הן אותיות רוחניות עדיין. שכן, אינן כאותיות הדיבור שהן אכן יוצאות מהאדם ומורגשות אל הזולת עד שיש להן ישות עצמאית חוץ מן האדם, אלא אותיות המחשבה הן רוחניות ומופשטות לגמרי עד שמציאותן אינה נרגשת כלל, כי הן בטלות אל אור השכל המלוכש בהן ומתבטא על ידן. שזו היא הדרך היחידה שבה האדם יכול להשכיל דברים בשכלו, באמצעות אותיות מחשבתו, ואף שיכול להיות שאין האדם מודע מזה, בכל זאת זהו סדר הדברים, שכל שכל מתגלה גם להאדם עצמו על ידי אותיות.

והנה, כאמור, אותיות המחשבה הן בטלות לגמרי אל אור השכל, וכפי שנראה במוחש שכאשר האדם משכיל דברים בשכלו, חושב באמצעות אותיות, אך אותיות אלו ממש אינן ניכרות ונרגשות כי העיקר כאן הוא השכל והסברא, והאותיות טפלות לגמרי אליהם, והן רק הכלים שמאפשרים את השכל לפעול ולהתגלות להאדם. היינו שכל תפקידן של אותיות המחשבה הוא לשמש את אור השכל, לגלות אותו להאדם שיוכל להשכיל דברים בשכלו. נמצא, שהן בטלות

(19) הגדה של פסח.

(20) ראה גם זח"ג רע"מ עקב ער, סע"ב. תו"א מקץ לו, ד. לקו"ת ואתחנן ב, א. ביאורי הזהר עקב קיט, ד. תו"ח בשלח ח"א קס, ג. וש"נ. סה"מ תר"ם ח"א ע' רלח. וש"נ.

(18) ראה לקו"ת ריש פ' בחוקתי.

ופירושים אלה ב'ברוך המקום' וברכת השנים עולים בקנה אחד עם התוכן הפנימי של הכתוב 'ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם'. דלפי פשוטו הכתוב אומר שנודה להקב"ה מהתחלת העולם ועד סוף העולם (מצו"ד), אך לפי זה היה יכול לומר 'ברוך ה' כו' בכל העולם' ומדוע נקט הכתוב 'מן העולם ועד העולם'.

ועל זה אמרו בזוהר שפירוש הכתוב הוא 'מן עלמא דאתכסא לעלמא דאתגליא', והוא כמבואר לעיל בענין 'סתים' ו'גליא' דקאי על אור הסוכב כל עלמין ואור הממלא כל עלמין, ותוכן הכתוב הוא להמשיך מן בחינת 'סתים' לבחינת 'גליא' שאור הסוכב הבלי גבול, שכשלעצמו, כאמור, אינו מתלבש למטה, ירד ויתגלה למטה באור הממלא המוגבל והמצומצם לפי ערך העולמות.

[בתחילת המאמר הובא לשון הזוהר שיש ג' דברים הקשורים זה בזה – הקב"ה התורה וישראל – וכל אחד מחולק לב' דרגות בכללות, 'סתים' ו'גליא', ועד כאן נתבאר ב' דרגות אלו כפי שהן בהקב"ה, ש'סתים' קאי על אור הסוכב הבלי גבול שלמעלה מגילוי בעולמות, ו'גליא' קאי על אור הממלא המוגבל שלהיותו מוגבל מתלבש בעולמות לפי ערכם (ובמילא) מתגלה בהם. ומעתה הולך ומבאר ענין 'סתים' ו'גליא' כפי שהוא בהתורה, שכאמור בתחילת המאמר, שרשן של דרגות אלו בתורה הוא מבחינות סתים וגליא דקוב"ה:]

והנה, אורייתא גם כן 'סתים' ו'גליא'.

בחינת 'סתים' שבתורה היא דרגא נעלית שבה שבגלל גודל מעלתה אינה באה למטה בבחינת גילוי ולא נראית וניכרת למטה אלינו (כדוגמת בחינת 'סתים' דקוב"ה – אור שבהעלם מהעולמות בגלל גודל מעלתו), ובחינת 'גליא' שבתורה היא דרגא נמוכה יותר שבגלל זה נמשכת ובאה לידי גילוי למטה (כדוגמת בחינת 'גליא' דקוב"ה – אור שמתגלה בגלל שהוא נמוך יותר ושייך לגילוי בעולמות).

[ומבאר ענין זה מהו ענין 'סתים' ו'גליא' בתורה ומביא דוגמא פרטית לכך.

והנה, להלן יבאר שלפי ב' האופנים והדרגות – סתים וגליא – הרי הקללות באמת הן ברכות, וכאמור בתחילת המאמר, שהקללות באמת הן ברכות, רק שיש להבין ענין זה בשני אופנים, לפי בחינת הגליא דבתורה, ולפי בחינת הסתים שבתורה.

במילים אחרות: מובן וברור שהקללות שבפרשת התוכחה הן באמת ברכות, רק שיש להבין דבר זה בשני אופנים, כפי שבא לידי ביטוי מצד בחינת גליא

הממלא כל עלמין. שכן, כאמור לעיל, אור זה כשלעצמו אינו מתלבש בבחינת 'מקום' כלל, ולכך, כדי שבכל זאת יומשך בבחינת המקום יש צורך לפעולה מיוחדת להמשיכו, וזהו ענין 'ברוך המקום', שצריכים 'לברך' ולהמשיך בחינה נעלית זו למטה בבחינת המקום.

על דרך האמור בברכת השנים, להמשיך מן למעלה מן הזמן לבחינת זמן.

ופירוש זה ב'ברוך המקום' הוא על דרך המבואר בחסידות בפירוש הפנימי של 'ברכת השנים' בשמו"ע, שעניינה הוא להמשיך מן למעלה מן הזמן – היינו מבחינת 'סתים' ואורו יתברך הבלי גבול – למטה לבחינת הזמן והמקום – להתגלות באורו יתברך המוגבל והמצומצם לפי ערך העולמות, בחינת ממלא כל עלמין. וזהו הסוד שבברכה זו, שע"י שמברכים אותה ממשיכים גם בתוך הזמן המוגבל האור הבלי גבול של בחינת 'סתים' וממילא נמשכים שפע וברכה גדולים בגשמיות.

וזהו "ברוך ה' כו' מן העולם ועד העולם"^{21, 22}.

(21) תהלים קו, מח. וראה תו"א בשלח ד"ה יהי בשלח ובביאורו שם.

(22) (ענין 'מקום רוחני' יש לומר (ראה מצות האמנות אלקות בסופו. שערי תשובה (לאדמו"ר האמצעי) ע' קכה, ג. וש"נ): דהיינו ו' קצוות עליונים, שהם שרש ה' קצוות נשמיים – צפון ודרום כו' [מזרח מערב, מעלה ומטה], שזהו בחינת המקום – גדר המקום בגשמיות הוא כו' קצוות אלו, וכך גם ברוחניות (כידוע שלכל דבר בגשמיות יש שורש ומקור רוחני למעלה ממנו משתשלות ונמשכות כל תכונותיו בגשמיות), ענין בחינת מקום הוא שורש ה' קצוות הגשמיים, היינו ששת המדות העליונות.

וכן נתבאר במקום אחר על פסוק 'וארא אל אברהם כו', בפירוש וענין שהוא [יתברך] אחד בשבעה רקיעים והארץ וד' רוחות העולם כו', עיין שם – ומבאר אשר מלבד זאת שהקב"ה הוא אחד בה' רקיעים והארץ והד' רוחות העולם הגשמיים, כך גם הוא אחד ומתאחד עם שורשם של דברים אלה ברוחניות. וזהו ענין בחינת המקום ברוחניות.

ועיין מזה גם כן בפרשת בשלח על פסוק 'ויאמר משה אכלוהו היום' כו'. ובפרשת בראשית כו"ה 'השמים כסא' – 'עולם' נקרא בחינת אש ומים כו', דהיינו, המדות עליונות, כנודע.

וכן הוא בפרדס בערכי הכינויים ערך 'מקום'.

ולמעלה מבחינת מקום רוחני, היינו חכמה ובינה כו' – שהן למעלה מהמדות העליונות, ה' קצוות, וכל שכן למעלה יותר כו'.

אכן – בניגוד להמבואר כאן שמקום רוחני הוא המדות העליונות, ו' קצוות מחסד ועד יסוד, בזוהר חלק א' ויצא דף קמ"ז מבואר דבחינת מלכות נקראת 'מקום' – ואילו למעלה מבחינת המלכות אינו בגדר בחינת מקום, וכן הוא בזוהר בשלח דף ס"ג סוף עמוד ב'. ועיין בזוהר ויקהל דף ר"ז עמוד א'. ועיין בספר של בינונים חלק ב' פרק ז' – ומבואר שם שעיקר גדר המקום (והזמן) בא מבחינת מלכות דוקא).

והיינו, בחינת עשו, שהוא בחינת 'אלה' לשון רבים, 'טורי דפרודא'²⁴, כמו שכתוב²⁵ "נפשות עשו"²⁶.

'אויבך' של ישראל מתייחס לבחינת 'עשו', שהוא בחינת סטרא אחרא וקליפה, ועליו דוקא נופל לשון הכתוב כאן 'כל הקללות האלה', שהוא לשון רבים, להורות על דרגת עשו וקליפה דוקא שהם בבחינת הרבים והפירוד, משא"כ בישראל וקדושה בכלל הכל בבחינת אחדות מאחר ששורה בהם אלקות שהוא בבחינת אחדות (ה' אחד).

וזהו שהקליפת מכונות בזוהר בשם 'טורי דפרודא' (הרים של פירוד), לפי שבגלל שהן בחינת 'הרים', היינו בדוגמת ההר שהוא גבוה מעל הארץ, כך הקליפות מגביהות את עצמן בישות וגאווה, והנה משום כך הרי הם בבחינת 'פרודא' – בבחינת פירוד, היפך האחדות שישנה באלקות. כי מאחר שבקליפה מציאות כל אחד מורגשת וחשובה, לכך הן בבחינת פירוד זה מזה ללא כל אחדות, וגם בבחינת פירוד מאלקות, משא"כ בצד הקדושה שהוא בבחינת ביטול לאלקות, ואין מציאות הדברים מורגשת וחשובה אלא בטלה להקב"ה, לכך הן בבחינת אחדות זה עם זה ובאחדות עם ה'.

ולכך נאמר על בני עשו 'נפשות עשו' בלשון רבים, בניגוד להאמור בבני יעקב (שמות א, ה) 'שבעים נפש' (ולא שבעים נפשות) בלשון יחיד, כי בקליפה ישנו ענין הריבוי בגלל האמור שמציאות כל אחד חשובה בעיני עצמו, משא"כ בקדושה הכל בבחינת ביטול ואחדות.

[וכעת יבאר מהי בחינת 'סתים' שבתורה כפי שמתבטא בהקללות שבתוכחה:]

אבל 'ואתה תשוב ושמעת בקול ה' וגו' [נעשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום]²⁷, כי הפנימית בבחינת 'סתים' בהמשכות החיות מן ה'סתים' אל ה'גליא'. וזהו "בקול גו", והם בחינת הברכות שבקללות²⁸.

שבתורה, וכפי שבא לידי ביטוי מצד בחינת סתים שבתורה.

ונקודת הביאור היא: 'גליא' דתורה הוא מה שנראה בצורה גלויה לעינים גשמיים, ומכיון שזה ניתן לראית והשגת בני אדם, מוכח שזהו דרגא נמוכה יותר ששייכת לבוא בגילוי. ו'סתים' דתורה הוא מה שטמון ונמצא בהעלם בתוך התורה, היינו שאף שלפי הנראה פרשה זו מדברת בענין מסוים, אך לפי האמת הרי טמון בתוך ענין זה ישנו ענין וסוד נעלה יותר, שבגלל גודל מעלתו לא בא לידי גילוי באותיות התורה. ויכול להיות שאפילו בענין בתורה שנראה שלילי ועד להיפך הברכה, יהיה טמון בהעלם ענין חיובי ועד לברכה נעלית ביותר, רק שלהיותו דבר גבוה מאד באלקות, לכך לא יתכן שיבוא לידי גילוי למטה (על דרך אור הסובב הנ"ל), ולכך רק בא ברמז בתורה ולא בצורה גלויה.

וזהו שממשיך ומבאר. ותחילה יבאר ענין ה'גליא' שבתורה כפי שבא לידי ביטוי בענין הקללות:]

פירוש, כענין הקללות האלה [שבפרשת התוכחה (בפ' 'בחקות' ו'תבוא')], 'שלפי הנראה ומושג – בחינת 'גליא' – אינו מדבר בישראל, כמו שכתוב²⁹ "ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה על אויבך וגו' [נעל ש'נאך אשר רדפוך]".

בחינת 'גליא' שבתורה היא מה שנראה ומושג מדברי התורה באופן גלוי. ולדוגמא בפרשת התוכחה, שכאמור שבאמת הקללות שבה הן ברכות, הנה דבר זה בא לידי ביטוי גם באופן גלוי, שהרי נאמר בפרשת התוכחה 'ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על אויבך וגו'', הרי מפורש בפרשה זו שכל הקללות הללו באמת אינן מדברות ועוסקות בישראל ח"ו, כי אם ב'אויבך' של ישראל.

ונמצא, שענין זה שהקללות הן באמת ברכות הוא דבר הנראה ומושג לעינים מבלי כל צורך לעיין בדברי התורה ולמצוא את הרמז והסוד שבדבר, אלא הוא דבר ברור וגלוי לעין כל. וזהו בחינת ה'גליא' שבתורה.

[וכעת יבאר כיצד כתוב זה ('ונתן ה' אלקיך וגו') אינו מדבר בישראל, גם לפי פירושו הפנימי, וברוחניות העינים:]

(24) זח"א קנח, א. וראה לקו"ת פ' ראה ל, א וש"נ.

(25) ראה בראשית לו, ו.

(26) ועיין בזהר חלק א' ויחי דף רכ"ז עמוד ב' - שם מפרש ש'אלה' קאי על עבודה זרה וסטרא אחרא.

(27) דברים ל, ח.

(28) (עיין במ"ש ע"פ 'כי תשמע בקול וגו' בפרשת ראה (לקו"ת ראה כג, ב).

כלומר:

דרגת ה'סתום' דתורה היא, כאמור לעיל לגבי הסתום דקוב"ה, דרגא נעלית עדי כדי כך שאינה יכולה להתגלות למטה באופן גלוי, כי כל ענין הגילוי תלוי בכך שיש כלים שיכולים להכיל אור זה ובאמצעות כלים אלו הדבר יכול להמשך ולהתבטא אלינו.

וכך גם בתורה: ישנן ברכות גלויות, וישנן ברכות נעלמות ועד שהן מתגלות למטה באמצעות קללות, דברים הנראים כהיפך הברכה. וההבדל בין שני סוגי ברכות הלו הוא, שברכות גלויות שרשן מאור ושפע אלקי נמוך יותר, שלהיותו בדרגא תחתונה יותר יכול לבוא לידי גילוי למטה ולהתבטא למטה גם בצורה ואותיות של ברכה. נמצא, שבאמת הברכות הגלויות הן בדרגא נמוכה יותר, ודוקא מצד זה יכולות לרדת למטה ולהתגלות באופן גלוי, כי ישנם כלים המכילים וסובלים אור זה ומבטאים אותו באופן גלוי. משא"כ ברכות נעלמות שלמטה מתבטאות כקללות, שרשן מדרגא נעלית מאד באלקות עד כדי כך שאינן יכולות לבוא בגילוי למטה, כי אין אותיות וכלים שיכולים להכיל ולסבול אור גדול ונעלה כזה, ובמילא האופן היחיד שיכולים לבוא למטה הוא בצורה נעלמת ונסתרת²⁹, בקללות וכד'.

והנה, ברכות אלו (הברכות שבקללות, היינו בחינת סתים דתורה) הוא על דרך מה שכתוב בגמרא פרק קמא דמועד קמין דף ט עמוד ב: 'הנך כולוהו ברכתא ניהו בו' - בגמרא שם מסופר אשר רשב"י שלח בנו לתנאים שנזדמנו במקומו שיברכוהו, אמנם הם ברכוהו "בלשון קלה" (ל' מהרש"א שם), והיה מצטער מזה, וכשחזר דברי התנאים לפני אביו, אמר לו: 'הנך כולוהו ברכתא ניהו' - אלו הן כולן ברכות.

והיינו, שהברכה היא מבחינת 'סתים' - ואינה יכולה להתבטא באופן גלוי באותיות של ברכה, כי היא מדרגא נעלית יותר שלמעלה מגילוי.

ומהרש"א שם פירש: 'זהם עשו כן לחדודי בו'.

ויותר נראה כפשטן, לפי שהברכה באופן זה היא מבחינת 'סתים' - ברכות נעלות יותר מהברכות שבבחינת גליא, ולכן בירכו אותו בלשון זו דוקא, כי כוננתם היתה להמשיך ברכות נעלות במיוחד שאינן יכולות לבוא למטה באותיות של ברכה, שאין כל כלי שיכול להכיל ברכה זו, ולכן הדרך היחידה שיכולה להמשך היא בהעלם ובבחינת קללה).

(29) וכמו על דרך משל כשרוצה למסור שכל וסברא, לפעמים ניתן לעשות זאת באמצעות אותיות, כי מדובר בשכל נמוך לפי ערך, ולכן ביכולת הכלים של אותיות להכיל אור שכל כזה ולבטא אותו. אך, יש לפעמים אשר השכל הוא רם ונשא מאד ובתכלית הדקות, ואין שום אותיות וכלים שיכולים להכיל אור שכל זה ולבטא אותו, והדרך היחידה שיכול לבוא בגילוי הוא באמצעות רמזיה, כמאמר רז"ל 'די לחכימה ברמזיה', שלא ניתן לגלות זאת באופן גלוי ע"י אותיות, כי אם על ידי רמזים בידי וכדומה. הרי שבגלל גודל מעלתו בא למטה בצורה נעלמת, לא בכלים המגלים אותו כמו שהוא, אלא ברמזים וכד' שבהם השכל אינו מתגלה ממש, אלא בא למטה בהעלם והסתור.

ונמצא, שברכות אלו הנעלמות, שמלוכות בקללות, באמת הן ברכות נעלות במיוחד, נעלות בהרבה מהברכות הגלויות, שהרי הן באות משרש נעלה יותר שלכן אין ביכולתן לבוא למטה באופן גלוי. וזה ענין ה'סתום' דתורה, היינו דרגא נעלית יותר בתורה (ששרשה בבחינת הסתום דקוב"ה) שלא באה בתורה באופן גלוי, אלא מלוכות בה בהעלם והסתור (ראה בהגהת הצ"צ לכאן שמביא דוגמא מסיפור בגמ' לברכות אלו הנעלמות).

וכל זה נרמז במה שנאמר (בהפסוק הבא מיד אחרי ונתן ה' אלקיך וגו' הנ"ל) 'ואתה תשוב ושמעת בקול ה' וגו''. כלומר, הפסוק אומר שיש לשמוע 'בקול ה'', ולכאורה הוה ליה למימר 'ושמעת לקול ה'', ומהו 'בקול'? אלא בא לרמז לכך שכדי לראות את בחינת 'סתום' דתורה יש לשמוע ולהתבונן בתוך ובפנימיותו של קול ה' בתורה, שאף שבגלוי ובחיצוניות (גליא) הדברים נראים כקללות, מכל מקום, טמון בדברים אלה בפנימיות ובהעלם ברכות נעלות ביותר, כי, כאמור, כאשר בחינת הסתום נמשכת ובאה למטה לבחינת הגליא, באה בצורה נעלמת בגלל גודל ועוצם מעלתה ושרשה.

[נע"פ הקדמה זו בביאור ענין הסתים וגליא דקוב"ה ודתורה, ימשיך לבאר מהו הסוד ובחינת ה'סתום' שבקללה זו של 'בשברי לכם מטה לחם', ואיך באמת הוא ברכה גדולה (כאמור לעיל) שהברכות הנעלות ביותר באות למטה באופן נעלם), וממנו ניתן ללמוד הוראה בעבודת ה' של כל אחד מישראל:]

והנה, ידוע³⁰ שהתורה נקראת 'לחם'.

כמו שכתוב 'לכו לחמו בלחמי' - דקאי על התורה.

והיא מחיה את הנשמה כמזון הנשמי שמחיה את הגוף.

וכמבואר בחסידות שבלמוד התורה האדם מבין ומשיג את חכמת התורה ובכך חכמת התורה נכנסת בו ונקלטת בקרבו באופן פנימי, עד שמתאחדת עמו ממש, כך הוא במזון גשמי שהאדם אוכל אותו ונעשה דם ובשר כבשרו היינו

(30) ראה שבת קכ, א. לקו"ש בהעלותך כרך ד ע' 1038 הערה 26. תנא פ"ה ובמ"מ הגהות והע"ק לשם. סה"מ תרכ"ז ע' קמט. וש"נ. תרל"ג ח"ב כאן ע' תלה. וש"נ.

חיצונית הוא בדרגא גבוהה יותר מן הלחם, זה מוכיח אשר שרשו הוא למטה יותר משרש חיות הלחם.

וכמבואר בקבלה וחסידות ששרש חיות כל הדברים הגשמיים הוא מעולם התוהו ואילו שורש נפש האדם הוא מעולם התיקון שלמטה מעולם התהו. שענין עולם התוהו הוא עולם רוחני עליון שבו האיר אור גדול ועצום ביותר אבל בכלים עם יכולת קליטה קטנה ביותר, ושלכן נקרא 'עולם התוהו', מצד ששם שורר תוהו וחורבן הנקרא בשם 'שבירת הכלים', שהכלים שם נשברו ונפלו למטה בגלל גודל הארת האור שלמעלה מיכולת הכלים להכיל ולסבול. ועולם התיקון בכללות קאי על ארבעת העולמות העליונים אצילות בריאה יצירה עשיה, עולמות שבהם מאיר אור קטן ונמוך יותר, לפי ערך, ובכלים גדולים יותר, היינו אם יכולת קליטה גדולה יותר, ולכן נקרא 'עולם התיקון' מצד ששם הכל בסדר מתוקן – אורות מתיישבים בכלים ללא כל שבירה וחורבן.

והנה, שורש חיות הדברים הגשמיים, כאמור, הוא מעולם התוהו. ואם כן, לכאורה יש להבין מדוע הדברים המקבלים חיותם משם נראים נמוכים יותר מהדברים המקבלים חיותם מעולם התיקון. אלא זהו משום הנ"ל אשר בעולם התוהו נעשה 'תוהו' ושבירה של הכלים, וניצוצות משם נפלו בתוך כל הדברים הגשמיים, וזאת אומרת שנפלו ממעלתם הגדולה וכפי שבאו למטה נראים כנמוכים בערך הדברים המקבלים חיותם מעולם התיקון.

ובגלל זה ששרש הדברים הגשמיים, כולל שורש הלחם הגשמי, הוא מעולם עליון יותר מאשר שורש נפש האדם, לפיכך, ביכולת הלחם הגשמי להוסיף חיות בהאדם, ולא להיפך, שהרי באמת אין זה "נגד השכל", כי נתבאר אשר הלחם הוא כן בדרגא נעלית יותר מנפש האדם.

[וזהו שממשיך ומבאר:]

שבאמת תבואת הארץ שרש חיותם הוא ממקום גבוה מאד, אלא שנפלו [חיותם] ב'שבירה' להצמיח החמה.

לאמיתו של דבר שרש חיות הלחם הוא מדרגא גבוהה מאד, למעלה אפילו משרש חיות נפש האדם (כמבואר בארוכה בהקדמה שחיות הלחם היא מעולם התוהו, ואילו נפש האדם מעולם התיקון), ולכך ביכולתו להוסיף חיות באדם. והסיבה לכך שלמטה הלחם נראה בדרגא נמוכה יותר מן האדם היא משום שהאור והחיות שבעולם התוהו, שורש הלחם, נפל למטה בגלל 'שבירת הכלים' מעוצם מעלת האור

שמתאחד עמו ממש. וכשם שהמזון הגשמי מחיה את הגוף, כך התורה שהיא לחם ומזון רוחני מחיה את הנשמה (ויבואר להלן שכדי שלחם התורה יחיה נשמתו יש צורך לאפות אותו שייבלע באברי נפשו, כשם שלחם וחסה גשמי צריך להאפות כדי להיות ראוי ליבלע באברי גופו).

אף שהלחם הוא בחינת צומח, והאדם הוא בחינת חי מדבר, והוא נגד השכל, לכאורה, שיהא החי מדבר ניוון ומקבל חיות מן דבר שהוא למטה ממנו במדרגה!

הלחם (מסוג הצומח) שהוא בדרגא נמוכה יותר מן האדם (מדבר) מחיה את האדם. ולכאורה אינו מובן, כדי שדבר אחד יוכל להוסיף חיות בדבר שני יש צורך, לכאורה, שהדבר המוסיף חיות יהיה בדרגא גבוהה יותר, שלכן ביכולתו דוקא להוסיף חיות בזולתו. ואם כן, איך יתכן שהלחם שבחינת צומח, יוסיף חיות בהאדם המדבר שלמעלה ממנו?

אך, אמנם, העניין הוא³¹:

[הסברת הדברים דלהלן יובן על פי הקדמה:]

כתיב 'לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', ופירושו הפנימי של הכתוב הוא, שהאדם אין חי ע"י הלחם הגשמי, כי גשמיות הלחם אין בה שום חיות כשלעצמה, כי אם 'על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', היינו שהאדם מקבל חיותו מה' מוצא פי ה' שבמאכל, שזה קאי על המאמר האלקי המחיה את המאכל בכל רגע. היינו החיות האלקית שבלחם זהו שמוסיפה חיות באדם, ולא גשמיות הלחם בלבד.

והנה, ידוע שלכל דבר בגשמיות ישנו שורש למעלה ברוחניות בעולמות העליונים. וישנו כלל אשר 'כל הגבוה ביותר יורד למטה יותר', היינו שכל דבר הנראה בדרגא נמוכה יותר, לאמיתו של דבר שרשו הוא בדרגא נעלית יותר. ולפי זה מובן האמור כאן שהלחם מחיה את האדם, ולא להיפך, כי אף שלפי הנראה הלחם למטה יותר מן האדם, אבל על פי הכלל האמור הרי דוקא מצד זה שרש הלחם הוא מדרגא גבוהה יותר, ואילו האדם שבהשקפה

31) בהבא להלן בענין איך הצומח יכול להחיות החי ומדבר ראה לקו"ת במדבר י"א, ג. נשא כו, ב. מטות פ"א, ב. עקב יד, ב. ספר המאמרים תקס"ד ע' קפח. ספר המאמרים תקס"ו ע' רכט. סה"מ תק"ע ע' סו. סידור עם דא"ח שער בהמ"ז קז, ב. ביאורי הזהר ויצא קלג, ב.

[נמבאר השורש והטעם לירידה גדולה זו של התורה לבוא למטה בדברים גשמיים:]

וכל זה מפני שנפלו [סודות התורה] ב'שבירה', פירוש, מחמת שבירת לוחות הראשונות, שהיו מתחלה חירות ממלאך המות³³, ומחמת שבירתן נתלבשה התורה בדברים גשמיים³⁴.

ועל דרך המבואר לעיל בענין המזון ולחם גשמי, שהטעם לכך שלמטה הלחם הוא בדרגא נמוכה ביותר הוא משום שחיות הלחם נפלה וירדה ע"י 'שבירת הכלים' שהיתה בעולם התווה, כך הוא לגבי הלחם ומזון רוחני דתורה.

שבתחילה הרי הקב"ה נתן לבני ישראל את הלוחות הראשונות, והן היו במעלה העליונה הזו, שגם כפי שהיו למטה בגשמיות דרגתם היתה חכמתו ורצונו של הקב"ה ממש, היינו שסודות התורה באו למטה באופן גלוי ממש, והיה בגילוי איך התורה היא אלקות. וזהו שאנו מוצאים ריבוי מאמרי חז"ל המדברים במעלת הלוחות הראשונות, לדוגמא, על הפסוק 'חרות על הלוחות' – על תקרי 'קרות' אלא 'קרות', חרות ממלאך המות, היינו, שמכיון שבלוחות הראשונות נתגלה אלקותו יתברך ממש למטה, 'אורייתא וקוב"ה כולא חד', לכך לא היתה אפילו נתינת מקום לענין המיתה והטומאה בכלל, שדברים אלו היו מושללים ומופרכים לגמרי לגבי הגילוי הנעלה של שורש התורה.

אמנם, ע"י שבירת הלוחות נפעל ענין דומה ל'שבירת הכלים', שהאור הנעלה הזה שהיה בגילוי בהלוחות הראשונות, נפל מדרגתו וירד למטה מטה, עד שנתלבש ונתעלם בדברים גשמיים בהם התורה עוסקת ומדברת. שעד כאן הכל היה בענין סודות התורה ברוחניות, והתורה לא נתלבשה בדברים גשמיים, אך שבירת הלוחות גרמה לכך שהתורה ירדה למטה מאד עד להתלבשות בדברים גשמיים שבעולם הזה. ולכך כעת התורה נראית נמוכה יותר ביחס לנפש האדם (על דרך הלחם הנראה בדרגא נמוכה מן האדם המדבר), שכן ע"י שבירת הלוחות התורה נפלה משרשה העליון ונתלבשה בדברים גשמיים. אבל אעפ"כ, עדיין ככחה

שהאיר שם, ולכך, החיות נפלה למטה ביותר, עד שהדברים המקבלים חיותם משם נראים כנמוכים ושפלים לגבי הדברים המקבלים חיותם מעולם התיקון.

[וכעת יבאר את הדברים כפי שהם בהלחם והמזון הרוחני, הוא התורה:]

ובן בענין התורה, שנקראת 'לחם' ומזון להנשמה, הוא גם כן על דרך הנ"ל [שאף שהיא בבחינת לחם שלמטה מנפש האדם, בכל זאת מחמת שורשה העליון בכחה לתת חיות להנשמה], שסודות התורה נשתלשלו בדברים גשמיים – איסור והיתר, טומאה וטהרה בן³².

לפי זה שהתורה היא 'לחם' של הנשמה ומוסיפה בה חיות על ידי לימודה, יש להבין כפי שכבר הקשה לעיל בנוגע ללחם גשמי, כיצד ביכולת התורה להוסיף חיות בנפש האדם, הרי התורה היא בחינת 'לחם' שהוא למטה מנפש האדם?

אלא הענין הוא, שלאימתו של דבר מהותה של התורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה ממש, וכמאמר הזהר 'אורייתא וקוב"ה כולא חד', הרי שמהותה של התורה היא אלקות ממש, שמיוחדת ממש עם אור אין סוף ב"ה. וזהו השורש האמיתי והראשון של התורה, שהוא ענין 'סודות התורה', היינו התורה כפי שהיא למעלה בבחינת חכמתו של הקב"ה ממש.

אלא שהתורה ירדה משרשה הגבוה ונשתלשלה למטה, וזהו ש"נמשלה התורה למים, מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך התורה ירדה ממקום כבוד, שהיא רצונו וחכמתו יתברך, ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד, ולית מחשבה תפיסא ביה כלל, ומשם נסעה וירדה בסתר המדריגות, ממדריגה למדריגה, בהשתלשלות העולמות, עד שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה, שהן רב מצוות התורה ככולם והלכותיהן, ובצירופי אותיות גשמיות כדיו על הספר, עשרים וארבעה ספרים שבתורה נביאים וכתובים" (תניא פרק ד).

וזהו שהתורה נמשלה ללחם שלמטה מן האדם ובכל זאת היא מחיה את נפש האדם, שכן כאמור, שורש התורה הוא למעלה הרבה יותר משורש נפש האדם, ולכך יש בכח התורה להיות מזון רוחני להוסיף חיות בנפש האדם.

(33) שמו"ר מא, ט.

(34) (וכמ"ש בלקוטי תורה [להאריז"ל] פרשת 'תשא', שסוד שבירת הלוחות היתה כעין 'שבירת הכלים' בן, עיין שם (בד"ה והלוחות מעשה אלקים). ועיין מ"ש מענין 'חרות על הלוחות', ב'ביאור' ע"פ 'אם בחקתי' (לקו"ת מה, ד ואילך)).

(32) ועיין מ"ש מזה ע"פ 'וידבר משה אל ראשי המטות' (לקו"ת מטות פא ב ואילך).

לבאר את ענין האפייה כפי שהיא בעבודת ה' בנפש האדם.

[נכדי לבאר זאת מקדים ומבאר מהו הדבר שצריכים לאפות בעבודת ה':]

כי הנה, התורה נקראת לחם חטה, שהוא כ"ב אותיות התורה, במנין 'חמ"ה'³⁶.

הדבר אותו צריכים לאפות באפייה רוחנית הוא התורה. שהרי מבואר בזהר אשר 'חטה' הוא בגמטריא כ"ב, וזה קאי על כ"ב אותיות התורה, נמצא, שהתורה היא לחם חטה, וכשם שבגשמיות צריכים לאפות חטה לעשותה ללחם, כך צריכים לאפות החטה של התורה לעשותה ללחם, וכפי שממשיך.

והענין:

לבאר איך אופים את התורה כדי לעשותה ללחם, ומדוע בכלל יש צורך באפייה רוחנית זו.

[תחילה יבאר את הצורך לאפיית הלחם בגשמיות:]

כי האוכל עיסה שלא נאפית עדיין, אינה מתעכלת במעיו כלל ואינה נבלע באבריו להיות ממנה דם הנפש. אבל האוכל אחר אפייתו, הוא מתעכל במעיו ונבלע באבריו להיות ממנו דם הנפש, והיו לאחדים ממש.

הצורך לאפות את העיסה לעשותה לחם הוא משום שכדי שמאכל אכן יוכל להוסיף חיות באדם צריך המאכל להתעכל במעיו ועל ידי זה להיות נבלע באבריו להפוך לדם שהדם הוא הנפש, שבו מלוכשת חיות הנפש והוא המשפיע חיות באדם. היינו, שלא מספיק רק לאכול איזה דבר, אלא רק אם הדבר יוכל להתעכל במעיו ולהפוך לחלק מן האדם, היינו להתאחד אתו ממש, אז יכול להשפיע בו חיות. וזהו הטעם לכך שצריכים לאפות את העיסה, כי כנראה במוחש, עיסה לבדה אינה מתעכלת יפה במעיו, ובמילא אינה נבלעת באביו להוסיף בו חיות. אלא רק ע"י אפיית העיסה יכול הלחם להתעכל בו וליבלע באברי נפשו, שע"י האפייה העיסה הופכת לחומר הראוי להתעכל.

להוסיף חיות בנפש האדם, לפי שבשרשה היא בדרגא נעלית מאד (בדוגמת שורש חיות הלחם הגשמי שבעולם התוהו).

[על פי זה יתחיל לבאר את המשמעות הפנימית של הפסוק שבו התחיל מאמר זה, ומהו הברכה ובחינת ה'סתיים' הטמון ונעלם בו (כמבואר לעיל):]

וזהו "בשבתי לכם מטה לחם".

— **'מטה לחם' הוא 'עץ החיים' (כנ"ל חרות ממלאך המות), בחינת 'סתיים'.**

מבואר בספרי קבלה שמה שנאמר בפסוק זה 'מטה לחם' קאי על 'עץ החיים', היינו דרגת התורה כפי שהיתה קודם שבירת הלוחות, שאז לא היתה נתינת מקום כלל לענין של היפך החיים, 'חרות ממלאך המות'. והיינו, ש'מטה לחם' קאי על בחינת 'סתיים' דתורה, שורש התורה³⁵ כפי שהיא מיוחדת ממש עם אור אין סוף ב"ה, שכמבואר לעיל דרגא זו שבתורה היא למעלה מלבוא בגילוי בהתורה שלמטה, ובאה בה רק ברמז בלבד (משא"כ קודם השבירה, שהיתה בגילוי ממש גם למטה).

ובשבירת 'עץ החיים' ('בשבתי' – כשנשבר, ה'מטה לחם'), שהוא שבירת הלוחות, נפלה ונשתלשלה בדברים גשמיים כו'.

וזהו 'בשבתי לכם מטה לחם', היינו כאשר נשברה בחינת 'מטה לחם', שהוא ענין שבירת הלוחות, שדבר זה גרם לכך שהתורה ירדה ממעלתה הגבוהה ונשתלשלה ונתלבשה בדברים גשמיים, ואז נעשתה נתינת מקום ואפשריות לענין המיתה והטומאה בכלל.

[הולך ומבאר המשמעות הפנימית של המשך הכתוב הנ"ל 'בשבתי לכם מטה לחם':]

ב. "ואפו עשר נשים".

פירוש 'ואפו'.

(35) וזהו דיוק הלשון 'מטה לחם', היינו לא 'לחם' בלבד, אלא המטה והשורש של הלחם, שברוחניות המשמעות היא, השורש הרוחני של לחמה של תורה, שהוא בחינת סודות התורה, התורה כפי שהיא למעלה מיוחדת באור אין סוף ב"ה.

(36) ת"ז (תס"ט) קיד, ע"ב וע"ד. וראה זח"ג קפח, ב.

ולֹהֲבִין עֲנִין הָאִפִּיה, הוּא עֲנִין אִמְרָם וְלֹא⁴⁰ כִּי
'הַתּוֹרָה נִתְּנָה אֶשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֶשׁ לִבְנָה'⁴¹.

בכדי להבין ענין האפיה בעבודת ה' בנפש האדם, וכיצד
'אופים' את לחמה של תורה שיהא ראוי להבלע באברי נפשו,
יש לבאר את המשמעות הפנימית בהמאמר רז"ל בענין
התורה 'שניתנה התורה אש שחורה על גבי אש לבנה',
שלכאורה הדברים דורשים ביאור, מהו ענין אשים אלו
ושייכותן להתורה.

והנה, ענין 'אש שחורה' הוא אש מסותרת ונעלמת
בלב כל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל באהבה ותשוקה
לדבקה בו יתברך.⁴²

עניינה של ה'אש שחורה' הוא האהבה כרשפי אש
הבוערת בפנימיות לבו של כל אחד מישראל, ולכן נקראת
אהבה זו בשם 'אש שחורה' מלשון שחרות וחושך דוקא, כי
אש אהבה זו היא נמצאת בעולם מסותרת ונעלמת בלב כל
ישראל, בדוגמת השחרות והחושך, שהם ענין של העלם
והסתרה.

שכן, אהבה זו נובעת מכך שיש בכל יהודי נפש אלקית
שהיא חלק אלקה ממעל ממש, ומשום זה כל יהודי נמשך
לאהבה את ה' מעצם טבעו, שהרי מצד נפשו האלקית יש לו
קשר עצמי עם הקב"ה. וזהו כדוגמת האהבה שבין אב ובן,
שמאחר שהבן קשור עם אביו בקשר עצמי, הרי שיש בו חלקו
מאביו, הרי הוא נמשך לאהבה את אביו באהבה טבעית ללא
כל צורך ליצור אהבה זו, כי אם שהיא חלק בלתי נפרד
ממציאותו כ'בן'. וכך גם בנוגע לאהבה טבעית זו אצל כל
ישראל, שבאה מכך שיש לו קשר עצמי עם הקב"ה. אך,
אהבה זו היא בבחינת 'אש שחורה' ומסותרת, כי היא
מלוכשת בגוף האדם ובנפשו הבהמית, ולכן אינה מתגלית
בכל העתים כי יש דברים המעלימים עליה, שזהו הגוף הגשמי
ונפשו הבהמית שעומדים בסתירה להתגלות אהבה זו. וסיבה

וכן הענין כמזון הנפש, שהיא התורה, שכשאינה
אפיה אצל האדם, כמו שיתבאר לקמן [מהות
אפיה זו], אף אם הוא אדם שלומד תורה הרבה,
אינה מתאחדת עמו, אלא היא [נשאת] ענין בפני
עצמו, והוא בפני עצמו, ו[במילא] אינו מקבל חיות
כלל ממנה, כענין הלחם הגשמי שלא נאפה עדיין
כלל [שאז אינו מתאחד ונקלט באדם ולא מוסיף בו חיות].

יש צורך לאפות את לחמה של תורה, שרק על ידי זה
התורה יכולה להוסיף חיות בנשמת האדם. ויכול להיות אדם
שהוא לומד הרבה תורה עד שיש לו הרבה ידיעות בתורה
ומבין את סברתיה בתכלית הדיוק, ובכל זאת התורה לא
'נבלעת' בקרבו ולא נעשית חלק ממנו ובמילא לא מוסיפה בו
חיות. אלא צריכים לעבודה של אפיה כדי לאפות את התורה
לעשותה ראוייה להבלע באברי נפשו, וכפי שממשיך.

אבל כשהתורה אפיה אצל האדם, היא נבלעת
בכל רמ"ח אבריו, והיו לאחדים ממש, כנ"ל.

הדרך היחידה בה התורה שלומד יכולה להתאחד עם
נפש האדם היא בכך ש'אופה' את התורה. כלומר, אין זה
תלוי בכמות הלימוד ואפילו לו באיכותו, אלא יש צורך
בעבודה מיוחדת של אפיה כדי לפעול זאת.

וזהו שאמרו חז"ל³⁷ על פסוק³⁸ "ערוכה בכל
ושמורה" – אם [התורה] ערוכה בכל רמ"ח אבריו,
היא שמורה וכו'.³⁹

לכאורה תמוה, מדוע חז"ל אומרים שהתורה צריכה
להיות ערוכה ברמ"ח אבריו, מהי השייכות של התורה לאברי
האדם, היה צריך לומר שצריכה להיות ערוכה במוחו עמו
האדם לומד תורה ומבין בחכמתה!

אלא הביאור הוא על דרך הנ"ל, שהתורה היא בבחינת
לחם ומזון לנפש האדם, וכאשר התורה נאפית כראוי אזי היא
יכולה להוסיף בכל אברי נפשו חיות רוחנית.

(40) ראה רש"י שיר השירים ה, טז ד"ה שחורות. זהר נשא קלב, א. רש"י
ברכה לג, ב. תנחומא ר"פ בראשית. ירושלמי שקלים פ"ו סה"א.

(41) (ועיין בהרמ"ז פרשת עקב דף ע"ב סוף עמוד ב', פירש: 'אש
שחורה' – 'חכמה סתימאה', 'על גבי אש לבנה' – הוא 'אבא'. ואם
כן, פירוש וענין 'אש שחורה' הוא על דרך 'ישת חשך סתרו'. ועיין
מ"ש מזה גם כן בד"ה 'שחורה אני ונאווה', עיין שם (לקו"ת שה"ש ד ב
ואילך)).

(42) ראה תניא פרק י"ח, ו"ט. וראה גם ביאורי הזהר תשא נד, ד. תו"א
משפטים עח, ב. מג"א צט, ב. לקו"ת תצא לו, א. תו"ח ויצא קער, ג.

(37) עירובין נד, א.

(38) שמואל ב כג, ה.

(39) וכמו שנתבאר על פסוק 'ושבתה הארץ' (לקו"ת פ' בהר מ, ג
סופ"ג. וראה בביאורנו שם).

אהבה טבעית ומסותרת זו נקראת בשם 'חולת אהבה', וכמפורש בהכתוב 'סמכוני באשיות וגו', כי חולת אהבה אני'. כלומר, כמו אדם שיש לו אהבה גדולה ועצומה מאד לדבר מסוים, אך מכיון שאינו משיג אותו דבר נעשה חולה מרוב האהבה. כך גם אהבה זו, שהיא בוערת בלב האדם תמיד לדבקה בו יתברך, שכל רצונה הוא להתקשר עם הקב"ה, אף שבפועל ממש, מאיזה סיבה שתהיה, אין האדם ממלא את רצונה, והרי מכך נעשה בבחינת 'חולת אהבה' לה'.

שכן, אהבה זו לדבקה בה' בוערת בפנימיות לב האדם תמיד, אך לא בכל הזמנים היא משיגה את תשוקתה, אלא רק כשהאדם מעורר ומגלה בעצמו אהבה זו ובגללה הוא לומד תורה ומקיים מצוות, אז הוא מתדבק בה' וממלא את רצונה של אהבה זו. אבל הרי רוב היום האדם עסוק במשא ומתן ובעניינים גשמיים נוספים ואינו ממלא את רצון הנפש האלקית להיות דבוק בה', במילא נעשה בבחינת 'חולת אהבה'.

ובאהבה זו המסותרת ובושרת, אשר "רשפיה רשפי אש שלהבת י"ה"⁴⁶, שמתלהב ובושרת תמיד לדבקה בו יתברך [בחינת י"ה] – בזה יוכל האדם לאפות לחם חמה, שהיא התורה.

על ידי שהאדם מעורר ומגלה בעצמו אהבה טבעית זו, אשר היא בוערת בפנימיות לב האדם כרשפי אש ממש, בכך יוכל האדם לאפות את התורה שנמשלה לחטה כנ"ל, כדוגמת האפייה בגשמיות שנעשית ע"י אש בוערת שהופכת את העיסה ללחם הראוי לאכילה.

וכשיאפה האדם את התורה בשלהבת האהבה אליו יתברך, בזה יוכלו דברי תורה במעיו⁴⁷, וחיו לאחדים עמו.

היינו, שאינו מספיק ללמוד התורה עם מוחו ושכלו בלבד, שבזה אין התורה נאפית ובמילא התורה נשארת דבר נפרד מנפש האדם ולא מתאחדת עמו ועם אברי נפשו לגרום להתאחדותו עם ה', אלא על האדם לעורר בעצמו תחילה אהבה זו שהיא כרשפי אש, ומתוך כך ללמוד תורה, שאז

נוספת לכך שאהבה זו היא מסותרת, לפי שהיא נמצאת עמוק עמוק בפנימיות ועצמיות נפש האדם, ולא בהחלקים החיצוניים השייכים לגילוי של נשמתו, ולכך גם מעצם טבעה הנה אהבה זו היא בהעלם, אבל מאחר שהיא כבר קיימת בו, יש צורך רק לגלותה ולא לחדש אותה (כדוגמת אהבה רגילה שנולדת ונוצרת באמצעות התבוננות האדם).

[ומבאר שהיות שאהבה זו היא אהבה טבעית שנמצאת בהעלם בלב כל ישראל, הרי היא קיימת בו תמיד, גם בעת שאינה בהתגלות אצלו:]

שאף שהוא טרוד בעסקיו הגשמיים, כי לבו בוער תמיד לאהבת ה'.

ענין אהבה זו הוא שמכיון שהיא אהבה טבעית הטבועה בטבע נפשות ישראל להיותן 'חלק אלקה ממעל ממש', הרי היא קיימת בהם תמיד, ולא רק בזמנים שמעורר אותה. כי אהבה זו איננה כדוגמת אהבה רגילה שפועלת רק בזמנים שמעוררים אותה, כי אם היא קיימת בו תמיד בהעלם כנפשו האלקית.

ומכיון שכן הרי "אף שהוא טרוד בעסקיו הגשמיים" אהבה זו עדיין קיימת בו ובלבו פנימה בוערת בו תמיד אהבה זו לה', כי, בניגוד לאהבה שמתעוררת ע"י התבוננות האדם שמתעוררת רק כשהאדם מעמיק דעתו בזה משא"כ בשעת עסקו במשא ומתן כאשר אינו מתבונן בגדולת ה' אינה בוערת בה, הנה אהבה זו קיימת בו מעצם טבעו ואין דבר שיכול להפריע אותה ולעמוד כנגדה.

כמו שכתוב⁴⁸ "צעק לבם אל אדני", כי הלב צועק בהעלם והסתר לדבקה בו יתברך.

וזהו הפירוש הפנימי של הכתוב 'וצעק לבם אל אדני', שהרי היה יכול לומר 'וצעקו אל ה' ומדוע אומר ש'לבם' צעק אל ה', אלא הכוונה היא כהמבואר כאן, שבהעלם בלב כל אחד מישראל קיימת אהבה טבעית מסותרת, וצעקת הלב קאי על אהבה זו שבושרת בו תמיד בהעלם לדבקה בו יתברך.

ונקראת 'חולת אהבה', וכמו שכתוב⁴⁹ "סמכוני באשיות וגו' [רפדוני פתפוחים] כי חולת אהבה אני⁴⁵.

(45) (וזהו ענין "אני ישנה", ואף על פי כן "ולבי ער" שה"ש ה, ב). ועיין מ"ש ע"פ 'ציון במשפט תפדה' (לקו"ת ריש פ' דברים)).

(46) שה"ש ח, ו.

(47) ראה תהלים מ, ט.

(48) איכה ב, יח.

(49) שה"ש ב, ה.

ההתבוננות ('שמע' – לשון הבנה והשגה) בענין אחדותו יתברך האמיתית ('ה' אחד'). היינו, ש"אמיתת הפירוש ב'ה' אחד' אין רצה לומר רק לשלול שאין עוד אלקה ח"ו, אלא רצה לומר שהוא יתברך אחד, והעולם וכל אשר בו בטל במציאות עד שהוא כאילו אינם במציאות, רק שהשי"ת לבד נמצא . . הוא יתברך הוא הנמצא, והוא פירוש 'אין עוד מלבדו' ("ל' כ"ק אדמו"ר האמצעי בהקדמה לספרו 'אמרי בינה').

והנה, על ידי שהאדם יתבונן בכך שהכל בטל אצלו יתברך וכאילו אינו קיים והוא יתברך המציאות האמיתית היחידה, תתעורר בלבו אהבה טבעית זו שבושרת בו תמיד לדבקה בו יתברך, ותצא מן ההעלם אל הגילוי, כי אז יכיר גם בשכלו (ולא רק בהעלם לבו) אשר הכל כאין ואפס לגבי ה', וירצה להתקשר עם המציאות היחידה האמיתית – הקב"ה עצמו.

[ומבאר המשך הכתוב הנ"ל:]

וענין "עשר נשים" הוא:

נאמר 'ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד', ולפי הנ"ל ש'ואפו' . . לחמכם בתנור אחד' קאי על אפיית לחמה של תורה ע"י ההתבוננות באחדות ה' (תנור אחד), 'יש לבאר מהו ענין ה'עשר נשים' בזה, שהכתוב אומר שהם אלו ש'אפו' את הלחם דתורה.

שכנפש כל אחד ואחד מישראל יש עשר בחינות – שלש אמות, ושבע כפולות⁴⁹.

'עשר נשים' מתייחסים לעשר כחות הנפש, שהם שלשה כחות של השכל (חכמה בינה ודעת), ונקראים 'שלש אמות' להיותם ה'אם' והמקור להמדות, שהם בדוגמת התולדות והבנים של התבוננות השכל; וישנם שבע מדות (כחות הרגש – חסד גבורה תפארת וכו'), שנקראות 'שבע כפולות', כי הן באות ב'זה לעומת זה', היינו שישנה המדה כפי שהיא בצד הקדושה, וישנה המדה כפי שהיא בצד הקליפה, כגון: חסד דקדושה הוא אהבת ה', וחסד דקליפה הוא התאוה לתענוגים גשמיים.

ובעשרה דברים אלו יהיה האפיה הנ"ל.

התורה שלומד נעשית אפויה ויכולה להבלע באברי נפשו להוסיף בהם חיות רוחנית והתדבקות באלקות.

שכן, מבואר בכ"מ (ראה לקו"ת בהר ד"ה כי תבואו וגו' ושבתה) שהקשר של האדם עם אלקות נוצר על ידי התורה, כי נפש האדם מצד עצמה היא בבחינת 'יש' עם מציאות עצמאית, וכדי שנפש זו תוכל להתדבק ולהתחבר עם הקב"ה שהוא בלי גבול ובבחינת 'אין' – למעלה מהשגת האדם, יש צורך בממוצע שיחבר את האדם עם אלקות. ולכך, על ידי התורה שהיא חכמתו יתברך המיוחדת עם הקב"ה עצמו בתכלית היחוד, יכול האדם להתאחד עם הקב"ה עצמו. אך, דבר זה אפשרי בתנאי שהתורה שלומד **יתאחד** עם האדם הלומדה, שאם לא כן התורה לא תחבר את האדם עם אלקות שהרי היא נשארת כדבר נפרד ממנו. אלא רק כשהאדם לומד תורה אחרי שכבר התעורר בהאהבה הנ"ל כרשפי אש, שאז התורה נעשית 'אפויה' כביכול, אז התורה יכולה להתעכל בו ולהתאחד עם אברי נפשו, ובכך לגרום להתדבקות והתקשרות האדם עם אלקות.

[ובזה חוזר לבאר הכתוב הנ"ל 'בשברי לכם

וגו':]

וזהו "ואפו לחמכם", פירוש: התורה;

ולפי זה שיש צורך לאפות את לחם התורה כדי שיובלע באברי נפשו להתאחד עם האדם, יבואר הפירוש הפנימי ב'ואפו' . . לחמכם'. היינו, ש'לחמכם' מתייחס להתורה, וקאי על עבודה זו של אפיית לחם התורה על ידי התעוררות האהבה כאש שבושרת בפנימיות לבו תמיד.

[ומבאר המשך הכתוב:]

"בתנור אחד", פירוש: בחמימות האהבה הכאה מהתבוננות של 'אחד'⁴⁸ – יחודו של עולם.

התנור הוא הדבר שממנו באה האש. ובנמשל היינו ההתבוננות שמעוררת ומגלה את האהבה כרשפי אש הנ"ל. וענין 'תנור אחד' הוא, שההתבוננות שמעוררת אהבה זו היא התבוננות של 'אחד' היינו אחדותו יתברך האמיתית, שלא זו בלבד שאין עוד אלקה ח"ו – אלא שאין עוד **מציאות** מלבדו, אלא "הוא לבדו הוא". וכידוע שזהו מה שאומרים 'שמע ישראל' . . ה' אחד', ומיד אחר כך ממשיכים לומר: 'ואהבת את ה' אלקיך', היינו שהדבר המעורר אהבת ה' הוא

49) הלשון מס' יצירה פ"ה מ"ג. וראה תניא פרק ג ובפ"י חסידות מבוארת לשם.

48) ראה לקו"ת לעיל פ' בהר מ, ג. אוה"ת פ' שלח ע' תקמב.

בעיניך כרשע'. ולכאורה אינו מובן, אם האדם באמת אינו רשע מדוע עליו לראות את עצמו כרשע, מהי התועלת בכך? אלא הענין הוא:

אפילו אם אחד לומד תמיד תורה ומתפלל תמיד, מכל מקום, 'היה בעיניך כרשע'.

כלומר, שהכוונה הפנימית בדברי רז"ל אלו היא על דרך המבואר לעיל, שעל האדם להרגיש תמיד בעבודתו את ה' שהוא רק בבחינת 'מקבל', היינו שכל הדברים הטובים שעושה וכן הרצון שלו לעשות דברים אלה, הכל בא מאת ה' בתור מתנה מלמעלה, ואפילו אם יהיה אדם שלומד תמיד תורה ומתפלל תמיד, היינו שהוא בדרגה גבוהה ביותר בעבודת ה', אף על פי כן, 'היה בעיניך כרשע' – עליו לדעת "שבאמת אין הטוב שלו", וללא הסיוע מהקב"ה מלמעלה היה רשע ממש.

אבל הרע בעצמו שעושה – שלו הוא, כי הוא מעצמו.

והאמור לעיל (שבאמת אין הטוב שלא, אלא שבא מלמעלה כמתנה מאת ה') נכון בנוגע לכל הטוב שעושה. אך, לגבי הרע שהאדם עושה, אין זה בא מלמעלה, אלא מהאדם עצמו, שהרי מעצם טבע נפשו הרי הוא נמשך בטבע לאלקות, כנ"ל, ואם הוא עושה רע ועובר על רצון ה', אין זה בא אלא מעצמו ומבחירתו החפשית לבחור גם מה שהוא נגד עצם טבעו.

וזהו "שלהבת י"ה" – כי השלהבת לאהבת ה' הוא מן י"ה.

ועל פי זה ש"אין הטוב שלו . . רק בעל האמת נותן לו האמת" יבואר הפירוש הפנימי בלשון הפסוק אודות האהבה כרשפי אש הנ"ל שקיימת תמיד באדם בהעלם – 'רשפיה רשפי אש שלהבת י"ה', שמדייק לומר 'שלהבת י"ה', שהשלהבת של אהבת ה' שבווערת בלבו היא של י"ה, היינו הקב"ה בעל האמת, כנ"ל, ולא פרי עבודתו.

וכשיהיה בעצמו בחינת 'מקבל' לבה, ולא בחינת 'יש' בפני עצמו, יוכל לבוא לידי אפייה הנ"ל⁵¹.

זה שנאמר 'ואפו עשר נשים לחמכם' היינו, שעשר בחינות וכחות אלו הם הדברים הגורמים את האפייה של לחם התורה. שכן, נתבאר לעיל שהאפייה נפעלת ע"י התעוררות האהבה כרשפי אש שבטבע נפשו, והרי בזה משתמש האדם בכחות הרגש שלו (שבע כפולות), והדרך בה האדם יכול לעורר אהבה זו היא, כאמור, ע"י התבוננות שכלו בענין אחדותו יתברך, שבזה האדם משתמש ומעסיק את שלשה כחות שכלו (שלש אמות). נמצא, שה'ואפו . . לחמכם' נעשה דוקא על ידי ה'עשר נשים', עשרה כחות הנפש.

[וכעת יבאר המשמעות הפנימית בכך שנאמר 'עשר נשים' דוקא, שעד כאן נתבאר רק ענין ה'עשר' דקאי על עשרה כחות הנפש, ומעתה יש לבאר מדוע נאמר על כך שהם בבחינת 'נשים' דוקא:]

ויהיו בחינות אלו בחינת 'נוקבא' [עשר נשים], [היינו] ש"י"דע שבאמת אין הטוב שלו, דהיינו, התשוקה לדבקה בו יתברך אינו מעצמו ועבודתו, רק בעל האמת [הקב"ה] נותן לו האמת.

מבואר לעיל שהאהבה שבווערת בהעלם בלבו תמיד בעצם לא באה מעבודת האדם, כי אם שבאה אל האדם מלמעלה ממתנה מאת ה', שנתן בו נפש אלקית שהיא חלק אלקה ממעל ממש, שלכן בווערת בו בהעלם אהבה טבעית תמיד. ועל האדם לדעת ולהכיר בכך שאין הטוב שלו, היינו שאין התשוקה של אהבה טבעית זו באה מעצמו ומעבודתו, אלא רק מפני שהקב"ה נטע והשריש בו אהבה זו.

וזהו ענין 'עשר נשים', שהכתוב משמיענו שכדי שיקויים בו ענין 'ואפו . . לחמכם בתנור אחד', האדם צריך להיות בבחינת אשה ומקבל (כדוגמת האשה בפשטות שמקבלת מהאיש), היינו להכיר ולהרגיש שאין אהבה זו שמתעוררת בו באה ממנו ומכחו, אלא שהוא 'מקבל' זאת מלמעלה. ורק אז, כשהאדם הוא בבחינת ביטול המתבטא בכך שמרגיש שהוא רק בבחינת מקבל, יוכל לבוא לבחינת האפייה של לחם התורה, וכפי שממשיך בסמוך.

וזהו 'היה בעיניך כרשע'⁵⁰.

על פי זה שהאדם צריך להיות בבחינת 'עשר נשים', בבחינת נוקבה ומקבל, מתוך הכרה שהאהבה באמת באה מלמעלה, יבואר הפירוש הפנימי בכך שאמרו רז"ל 'היה

(51) ועיין מ"ש סוף ד"ה 'שימני כחותם'.

(50) נדה ל, ב.

כפי שהיא בבחינת 'סתים' ומיוחדת ממש עם הקב"ה⁵².

וזהו ביאור הכתוב שיובא להלן 'והשיבו לחכמים במשקל', שעל ידי עבודת האפייה הנ"ל בהתעוררות אהבה כרשפי אש, הנה בזה האדם פועל 'השבת' והחזרת התורה לשרשה ומהותה האמיתית, אוריינת וקוב"ה כולא חד', ודבר זה נרמז במה שנאמר 'במשקל', וכפי שממשיך ומבאר:]

"והשיבו לחמכם במשקל", פירוש⁵³, שישיב התורה על ידי אפייה הנ"ל ממטה למעלה בבחינת 'משקל'.

על ידי ענין 'ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד' – אפיית לחם התורה לעשותו ראוי להתאחד עם נפש האדם – יקויים באדם גם המשך הכתוב, 'והשיבו לחמכם במשקל', ש'לחמכם' קאי על התורה, כנ"ל, והמשמעות היא שעל ידי אפיית לחם התורה האדם פועל את 'השבת' ('והשיבו') התורה מלמטה למעלה בבחינת 'משקל'. שכן, על ידי שהאדם לומד תורה מתוך אהבה זו כרשפי אש שבכך נפש האדם עולה למעלה מעלה לדבקה בו יתברך, הרי הוא פועל גם בהתורה שלומד התעלות והגבהה, שהתורה מתעלית למעלה מעלה עד שמגיעה לדרגה נעלית ביותר, בבחינת 'משקל', וכפי שממשיך לפרט מהו הענין בזה.

[ומבאר מהו ענין המשקל:]

כמו שכתוב⁵⁴ "וְשָׁקַל בַּפֶּלֶם הָרִים", שהוא - המשקל בבחינה שלמעלה מבחינת 'הרים', שבו שוקל הרים, ונקרא 'מתקלא' בזה⁵⁵.

52) ומבאר בכ"מ בחסידות (ראה לדוגמא לקו"ת בהר ד"ה כי תבואו וגו' ושבתה) שרק על ידי זה שמשכים את התורה למעלה ומחברים אותה עם הקב"ה, ניתן להתחבר עם הקב"ה עצמו על ידי לימודה. היינו, מהות התורה היא 'אוריינת וקוב"ה כולא חד', אך כפי שהתורה ירדה ובאה למטה להתלבש בדברים גשמיים אין מהות זו גלויה ומורגשת בהתורה, וכדי שעל ידי לימוד התורה אדם אכן יתאחד עם אלקות (שהרי התורה מיוחדת עם הקב"ה ולכן ע"י לימודה ניתן להתאחד עם הקב"ה) יש צורך מתחילה לאחד את התורה עם הקב"ה בעצמו. ואחרי שפועל ענין זה, כשלומד תורה באופן שהתורה גם מתאחדת עם נפשו, אז התורה תפעל שנפש האדם תתאחד עם הקב"ה עצמו.

53) ראה אוה"ת ויקרא א' ע' שו.

54) ישע"י מ, יב.

55) (בפרשת תרומה קע"ו ב'. האוינו דף ר"צ ע"א.

ועיין מ"ש בד"ה 'לכך יהנה אימה, איה סופר איה שוקל' (תו"א שמות נג, ב-ג).

רק כאשר האדם יהיה בעצמו בבחינת 'עשר נשים', היינו בבחינת מקבל לבד, ולא להחשיב את עצמו כ'יש' ומציאות בפני עצמו ושעל ידי עבודתו נעשית בו האהבה והתשוקה אליו יתברך, אלא שידוע שאינו כן, שהכל בא מלמעלה, אז יכול לבוא לידי האפייה הנ"ל לאפות את לחמה תורה על ידי התעוררות האהבה הטבעית מקודם לכן.

וההסברה בזה:

שאם האדם בבחינת 'יש' בעצמו אזי אין אפשרות ונתינת מקום שתתגלה בו אהבה זו, שהרי על מי שמרגיש בגאווה וישות אמרו רז"ל 'אין אני והוא יכולים לדור יחד', ואין הקב"ה שורה אלא על מי שבטל אצלו דוקא (ראה תניא פרק ו), ובמילא אין האהבה הבאה מנפשו האלקית יכולה להתגלות בו, כי יש דבר המנוע ומעכב אותה. משא"כ כשמרגיש שהכל בא מלמעלה והוא רק בבחינת מקבל מאת ה', אז יש מקום להתגלות אהבה זו ובמילא יוכל לבוא לידי אפייה, שנעשית על ידי אהבה זו, כנ"ל.

[ומבאר המשך הכתוב.

וכדי להבין המשך הדברים יש להקדים:

נתבאר לעיל שמהות התורה היא חכמה אלקית עליונה מאד, שבאמת היא מאוחדת ממש עמו יתברך, וזהו ענין בחינת 'סתים' דתורה, סודות התורה. ועל ידי שבירת הלוחות התורה ירדה משרשה הנעלה הזה למטה להתלבש בדברים גשמיים שבהם התורה הגשמית עוסקת ומדברת. ומזה עולה, שעכשיו בהתורה הגשמית שלפנינו, מהותה של התורה היא בהעלם והסתרת טמונה בתוך התורה ברמז בלבד, וזהו שמבואר לעיל בענין בחינת 'סתים' של התורה, שאינה נראית ונגלית בה. משא"כ קודם שבירת הלוחות, מהות זו היתה בגילוי גם למטה.

אמנם, אף שלמעשה התורה ירדה מעלתה הגבוהה ונתלבשה בדברים גשמיים, הנה האדם על ידי עבודתו הרוחנית יכול להעלות את התורה שוב לשרשה הנעלה, לחבר את התורה בהקב"ה (על דרך לשון חז"ל שדוד היה מחבר תורה לשמעלה בהקב"ה), להחזיר את התורה למהותה הראשונה בהתאחדות גלויה עם הקב"ה.

ודבר זה נעשה על ידי העבודה הנ"ל של בחינת האפייה, היינו בכך שהאדם מתעורר באהבה לה' כרשפי אש ומתוך כך לומד תורה, הרי הוא מעלה ומקשר את התורה שלמטה עם מהותה האמיתית

כלומר:

מבואר בזוהר ש'משקל' "הוא ענין 'קו המדה', שהוא המודד ושוקל כל העשר ספירות דאצילות בשיעור ומדה, כמה יהיה המשכת והתפשטות מדת החסד, וכמה יהיה המשכת מדת הגבורה, ואיך שיתחלקו בבחי' 'קוין' – ימין ושמאל, בד' רוחות, ומעלה ומטה. . . (ולפיכך נקראו הספירות לשון 'מדות' על שם שנמדדו, כמ"ש במ"א) (תו"א שמות נג, ב מצויין בהגהת הצ"צ כאן). והנה, עוד נתבאר בענין בחינה זו של ה'משקל' – 'קו המדה' – אשר עליה נאמר 'איה סופר איה שוקל' – 'פירוש, דהוה ס"ד כיון שמדה ומשקל זה הוא בחי' גבורה וצמצום לגבי עצמות א"ס ב"ה המופשט מגדר גבול ומדה ומגדר התחלקות קוין וספי' כו' אלא טובב הכל בסקירה אחת וקמיה כחשיכה כאורה שוין כנודע. א"כ הוה ס"ד דבחי' זו דקו המדה הוא מהות נפרד כו' ע"כ אמר איה סופר איה שוקל כו' פי' איה הוא בחי' העיגול הגדול בחי' טובב דקמיה כחשיכה כאור' שוין הנה הוא עצמו ממש הוא הסופר והשוקל בבחי' מתקלא וקו המדה הנ"ל ואין זה מהות

כפ"ע ח"ו כי ממך הכל כתיב והוא כל יכול להשפיל א"ע כ"כ למדוד הספי' בצמצום והתחלקות כו' שמדה וצמצום זה נמשך דוקא מן הסובב העיגול הגדול שנק' אי"ה (שלהיותו מגביה לשבת לכך יכול להשפיל א"ע כ"כ למדוד כל פרטי הבחי' שבהעולמות כו'. וכמ"ש כי רם ה' ושלל יראה) (תו"א שם). נמצא, שבחינת ה'משקל' היא דרגא גבוהה מאד, בחינת סובב כל לעמין שלמעלה לגמרי מכל סדר ההשתלשלות, והוא המודד ושוקל מדת ושיעור כל העולמות שבסדר השתלשלות.

וזהו הסוד של הכתוב 'ושקל בפלס הרים', שבחינת ה'משקל' ו'קו המדה' 'שוקל' ומודד את בחינת ה'הרים', דקאי על המדות העליונות דאצילות, וכמובא לעיל ששיעור המשכת מדת החסד דאצילות תלוי ב'קו המדה'. ולכך, בחינה זו ד'משקל' היא למעלה לגמרי מכל הספירות דאצילות שמכונות 'הרים', שהרי בה ועל ידה 'שוקלים' מודדים אותן, ומזה מוכח שהיא למעלה לגמרי מהן.

ולפי זה יובן התוכן הפנימי של הכתוב 'והשיבו לחמכם במשקל', שע"י עבודת האפייה הנ"ל משיבים ומעלים את 'לחמכם' – התורה כפי שירדה למטה – 'במשקל' – לשרשה העליון בבחינת ה'משקל', היינו באור אין סוף ב"ה עצמו, הסובב כל עלמין, שכאמור זוהי מהותה האמיתית של התורה, 'אורייתא וקוב"ה כולא חד'.

[ומבאר סיום הכתוב הנ"ל:]

"ואכלתם ולא תשבעו", על דרך "אהב פֶּסֶף כו' [ל'א יִשְׁפַּע פֶּסֶף] ⁵⁶ [אוהב תורה, אינו שבע בה (רש"י מויקרא רבה)], כן "בְּאַהֲבָתָהּ [של התורה] תִּשְׁנֶה [תעסוק בה] תְּמִיד" ⁵⁷, לחזור פעמים רבות אין מספר, ובכל פעם יהיו [דברי תורה] בעיניו כחדשים ממש ⁵⁸, ולא ישבע נפשו בהם לעולם.

הכוונה של 'ואכלתם ולא תשבעו' היא, שלאחר שהאדם מקיים בעצמו תחילת הכתוב ש'ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד, והשיבו לחמכם במשקל', היינו שכבר עורר בעצמו רשפי אש האהבה לדבקה בו יתברך ובכך 'אפה' את לחם התורה ונעשה ראוי להבלע באברי נפשו ולהתאחד עמו, ובכך הרי הוא העלה את התורה לשרשה למעלה – הנה, אז

ומ"ש בד"ה 'אתם נצבים', בענין: 'ושקל בפלס' (לקו"ת נצבים מה, א): "זהו 'ושקל בפלס הרים וגבעות במאזנים'. כי הנה 'הרים' וגבעות' הם בחי' ומדריגות האהבה, כי ב' בחינות הם 'הרים' וגבעות', 'גבעות' הם במדריגתן למטה מבחי' 'הרים', כי 'גבעות' אינן אמהן, שמקבלין מן ה'הרים'. והוא בחי' אהבה בחיצוניות הלב הנלקח מטעם ודעת והתבוננות בגדולת ה' כי רב הוא.

"והנה, כדי לזכך נפשו להאירה באור אהבה זו צריך להמשיך עליו אור תורה ומצוות כי רמ"ח פיקודין הם רמ"ח אברים דמלכא והם בחי' אברים החיצונים ותורה היא בבחי' אברים הפנימיים ולכן ת"ת כנגד כולם שחיות הנפש תלוי יותר באברים הפנימיים שנקיבתן במשהו. והם הם כמשל כף מאזנים ששוקלין בכף זו ונותנים משא בכף השניה להכריע, כך ע"י משא התורה והמצוות מכריע כף האהבה להאיר על נפשו . . .

"אבל בחי' ומדריגות 'הרים' הם בחינת הרים הגבוהים, שהיא בחי' האהבה שלמעלה מן הטעם ודעת, שהיא למעלה מבחי' תורה ומצוות, דאורייתא מחכמה נפקת, וא"א להגיע אליה ע"י תורה ומצוות, כ"א ע"י תשובה מעומקא דליבא, שלמעלה מן הדעת, מחמת ריחוקו מאור פניו ית', שאז 'מרחוק דוקא – ה' נראה לי' . . .

"זהו ענין 'פלס', פי', שהוא המשקל של עץ ארוך, ורצועות תליון בראשו (שקורין 'בעזמין'), ששם שוקלין את הדבר הניתן בו, ואריכות וכובד העץ ומרחקו הוא המכריעו. וכך ע"י המרירות שבנפשו על ריחוקו מאת ה', אשר רחק ממנו בתכלית, וע"י עקירת הרצון ממה שהיה תקוע בו בתחלה, הוא מעורר את האהבה רבה העליונה שלמעלה מן הדעת".

ועייין מ"ש בענין תנופת שתי הלחם על פסוק 'והניף הכהן אותם' (לקו"ת פ' אמור לו, ב וראה בביאורנו שם): "ובשבעות מניפין ב' בחינות הלחם למעלה במקורן ושרשן, להיות כלולות ומתאחדות באור אין סוף ברוך הוא, כי שם הן מיוחדות בתכלית היחוד, 'איהו וחיהי חד כו' [נאיהו וגרמוהי חד], 'הוא היודע והוא המדע כו' [והוא הדעה עצמה] (").

(56) קהלת ה, ט.

(57) משלי ה, יט.

(58) ראה לקח טוב ואתחנן שם. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רסו ואילך. וש"נ. הנחות תקע"ז ע' שו ואילך וע' שיט.

כלל ענין הזמן, שהרי גם הזמן הוא בריאה שאותו ברא ה' ואם כן ברור שהוא למעלה ממנו, ואין הזמן 'מושל' בו כביכול להזקינו.

וכך גם לגבי התורה שמיוחדת עמו יתברך, גם היא למעלה מהזמן ובאמת לעולם אינה מתיישנת והיא תמיד חדשה. ואם האדם מגיע לדרגה גבוהה זו של 'ואפו עשר נשים' ומעורר בעצמו אהבה זו, אזי גם אצלו יוכל ללמוד תורה מתוך הכרה זו שדברי התורה הם חדשים ממש, ובמילא לא תשבע נפשו בהם לעולם.

אבל בלאו הכי, אינו מקבל חיות מן התורה, כי "וכבודי לא אחר לא אתן" ⁶¹בו'.

אמנם, אם אין האדם 'אופה' את לחמה של תורה על ידי התעוררות האהבה הנ"ל, אזי אינו מקבל חיות מן התורה כלל, כי כאמור כשם שלחם גשמי לא יוקלט ויתעכל באדם אלא אם כן יאפה אותו, כך אין התורה, שהיא מזון רוחני, תתאחד בנפש האדם ותוסיף בה חיות רוחנית אלא אם כן יאפה אותה באמצעות התעוררות רשפי אש האהבה⁶². וזהו 'וכבודי לאחר לא אתן', ש'כבודי' דקאי על אלקותו יתברך המלוכשת בתורה, 'לאחר לא אתן', שהקב"ה לא ישפיע לאדם חיות רוחנית זו מהתורה ללא פעולה ועבודה מצד האדם, והוא, שיאפה את לחם התורה ע"י התעוררות האהבה הנ"ל, וכן, כמבואר לעיל, שירגיש בבחינת 'מקבל' בלבד, שהאהבה הזאת באה לו כמתנה מלמעלה, ואז יוכל לקבל מבחינת 'כבודו' של הקב"ה באמצעות התורה.

דוקא 'ואכלתם ולא תשבעו', שהאדם 'יאכל' את לחם התורה – היינו שילמוד אותה – ולא תשבע נפשו ממנה.

שכן, הוא לומד תורה לאחר שכבר פעל התעלותה לשרשה ומקורה האמיתי כפי שהיא בהתאחדות גמורה אתו יתברך, ובמילא, היות שהתורה התאחדה עם שרשה באור אין סוף ב"ה עצמו, שהוא למעלה לגמרי מן המקום והזמן, הנה, ירגיש שהתורה שלומד חדשה היא, כאילו שרק עכשיו ניתנה, כי במקור התורה אין כל מושג של זמן ובמילא גם של התיישנות, והתורה לא תתיישן אצלו כלל, וירצה לחזור פעמים רבות ללמוד אותה תמיד, ונפשו תמיד לא תרגיש שבעה מלימוד זה, כי דברי התורה תמיד יהיה חדשים ממש אצלו ואין האדם מרגיש שבע מדבר חדש.

וכמו שכתוב ⁵⁹"אל תבזו בי זקנה אמן".

וזהו על דרך משמעות הכתוב 'אל תבזו כי זקנה אמן', שהאדם לא יבז את דברי התורה על אף שהם ישנים מאד וניתנו לפני אלפיים שנה, וגם כבר למד אותם הרבה פעמים, כי מאחר שהעלה את התורה לשרשה שלמעלה מהזמן, כנ"ל, אין כל מושג של התיישנות שם ובמילא אין דברי התורה נעשים ישנים וזקנים.

וגם שלא יהיה בבחינת 'זקנה'.

ויתירה מזו, לא רק שהאדם לא תבז ולא ישבע מדברי התורה על אף שהם ישנים וכבר למד את זה פעמים רבות, אלא לאמיתו של דבר אין דברי התורה נעשים ישנים כלל, כי בשרשה הרי התורה היא חכמתו יתברך שמאחדת עמו יתברך בתכלית היחוד, וכמאמר הזוהר 'דאורייתא וקוב"ה כולא חד', וכשם שהקב"ה הרי הוא למעלה מהזמן ולא שייך בו התיישנות, כך לגבי התורה שמאחדת עמו, היא למעלה מהזמן וכל מושג ההתיישנות, וכפי שממשיך לבאר.

וכמאמר רז"ל⁶⁰: 'ומי איכא זקנה קמיה בו' [קודשא בריך הוא], 'שהוא יתברך למעלה מהזמן, ואין הזמן מושל בו להזקינו.

וזהו על דרך המאמר רז"ל 'מי איכא זקנה קמיה קודשא בריך הוא' – האם יש זקנה לפני הקב"ה, היינו שלא שייך בו

(59) שם כג, כב.

(60) ראה יבמות טז, ב. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' צב ד"ה והנה. שעה"י קפ, ג. שעה"י כט, ב. תר"ח תולדות קנג, א הערה 9.

(61) ישעי' מב, ח.

(62) ואולי הכונה גם לכך שרק כשמעלה את התורה לשרשה שם היא מיוחדת עם אור אין סוף ב"ה עצמו ולמעלה מהזמן, רק אז ניתן לקבל חיות מהתורה, כי כמבואר לעיל (בהערה 53) רק בכך שהתורה מתאחדת עם שרשה בהקב"ה, ניתן להתאחד עמו יתברך על ידי לימודה, משא"כ אם לא פועלים התאחדות זאת, אז אף שלומד תורה הרבה, הנה התורה נשארת דבר נפרד מן שרשה בהקב"ה ומן האדם הולמדה, ובמילא אי אפשר להתאחד עם הקב"ה על ידה. אלא, כאמור, יש צורך מתחילה לאחד את התורה עם הקב"ה, שרשה, ועל ידי זה יכול להתאחד עם הקב"ה על ידי לימודה (כמובן אם לומדה מתוך התעוררות האהבה הנ"ל).

~ המאמר בלשונו כפי שמופיע בלקוטי תורה ~

עם הוספת קצת סימני פיסוק, ופיתוח ראשייתיות, וחילוק לקטעים

דקמ"ז מבואר דבחי' מלכות נק' מקום וכ"ה בזהר בשלח דס"ג סע"ב ועיין בזהר ויקהל דר"ז ע"א וע' בסש"ב ח"ב פ"ו). והנה אורייתא ג"כ סתים וגליא פ' בענין הקללות האלה שלפי הנראה ומושג בחי' גליא אינו מדבר בישראל כמ"ש ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה על אויביך וגו'. והיינו בחי' עשו שהוא בחי' אלה לשון רבים טורי דפרודא כמ"ש נפשות עשו, ועיין בזה"א ויחי דרכ"ז ע"ב, אבל ואתה תשוב ושמעת בקול ה' וגו'. כי הפנימית בבחי' סתום בחמשכות החיות מן הסתום אל הגליא. וזהו בקול גו' והם בחינת ה ברכות שבקללות (ע' כמ"ש ע"פ כי תשמע בקול וגו' בפ' ראה, והנה ברכות אלו הוא ע"ד מ"ש כגמ' פ"ק דמ"ק ד"ש ע"ב הנך כולו ברכתא ניהו כו', והיינו שהברכה היא מבחי' סתום, ומהרש"א שם פ' והם עשו כן לחדודי כו', ויותר נראה כפשמן לפי שהברכה באופן זה היא מבחי' סתום). והנה ידוע שהתורה נק' לחם והיא מחיה את הנשמה כמזון הגשמי שמחיה את הגוף אף שחלחם הוא בחי' צומח והאדם הוא בחי' חי מדבר והוא נגד השכל, לכאורה שיהא החי מדבר ניזון ומקבל חיות מן דבר שהוא למטה ממנו במדרגה, אך אמנם הענין הוא שבאמת תבואת הארץ שרש חיותם הוא ממקום גבוה מאד אלא שנפלו בשבירה להצמיח החמה, וכן בענין התורה שנק' לחם ומזון להנשמה הוא ג"כ על דרך הנ"ל שסודות התורה נשתלשלו בדברים גשמיים איסור והיתר טומאה וטהרה כו'. ועמ"ש מזה ע"פ וידבר משה אל ראשי המטות. וכ"ז מפני שנפלו בשבירה פ' מחמת שבירת הלוחות הראשונות שהיו מתחלה חירות ממלאך המות ומחמת שבירתן נתלכשה התורה בדברים גשמיים, (וכמ"ש בלק"ת פ' תשא שסוד שבירת הלוחות הי' בעין שבירת הכלים כו' ע"ש, ועמ"ש מענין חרות על הלוחות כביאור ע"פ אם בחקתי). וזהו בשברי לכם מטה לחם מטה לחם הוא עין החיים בחי' סתים ובשבירת עין החיים שהוא שבירת הלוחות נפלה ונשתלשלה בדברים גשמיים כו':

ב ואפו עשר נשים. פ' ואפו כי הנה התורה נק' לחם חמה שהוא כ"כ אותיות התורה כמנין חמ"ה. והענין כי

בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו לחמכם במשקל כו'. הנה ידוע שאף שלפי הנראה דברי התוכחות אלו הם קללות אבל לפי האמת אינם רק ברכות. ולהבין זה הוא ע"ד מה שאמר בזהר תלת דרגין מתקשראן דא ברא קוב"ה אורייתא וישראל וכו' כולו דרגא על דרגא סתים וגליא (בפ' אחרי דע"ג ע"א). וביאור ענין בחי' סתים היינו מה שאינו נראה ומושג ואינו מתלבש במקום כלל ונק' סתימא דכל סתימין, פ' אפילו מן הסתימא הוא סתום ונעלם, ולית מחשבה דלהון תפיסא ביה כלל ועיין בסה"מ דקי"א ע"א. ובחי' גליא הוא מה שאנו רואים עולם הגשמי בחי' מקום בעל ששה קצוות מעלה ומטה וד' רוחות העולם. ולכאורה לא יתכן לומר על בחי' גשמית שהוא בחי' אלהות. אבל באמת הענין הוא כן כי אין עוד מלבדו כתיב ומלכותו בכל משלה וכל מה שאנו רואים בדצח"מ שבעה"ז יש בכל גשמי מגשמיים הנ"ל חיות רוחני המחיה אותו תמיד והוא ג"כ נק' בחי' מקום כמ"ש הנה מקום אתי שיש ג"כ בחי' מקום למעלה וכו'. ופ' מקום שהחיות רוחני בחי' מקום הוא ונק' ג"כ גליא ובטל הוא לבחי' סתום שלמעלה ממנו מן בחי' מקום בענין ביטול אותיות המחשבה בשכל בידוע ואינו מתלבש בו כלל. וזהו ברוך המקום כי ברוך הוא לשון המשכה להמשיך מן למעלה מן המקום לבחי' מקום ע"ד האמור בברכת השנים להמשיך מן למעלה מן הזמן לבחי' זמן. וזהו ברוך ה' כו' מן העולם ועד העולם, (ענין מקום רוחני י"ל דהיינו ו"ק עליונים שהם שרש הו"ק גשמיים צפון ודרום כו' שזהו בחי' המקום, וכן נתבאר במ"א ע"פ וארא אל אברהם כו' בפ' וענין שהוא אחד בשבעה רקיעים והארץ וד' רוחות העולם כו' ע"ש, וע' מזה ג"כ בפ' בשלח ע"פ ויאמר משה אכלוהו היום כו' ובפ' בראשית בד"ה השמים כסאי עולם נק' בחי' אש ומים כו' דהיינו המדות עליונות כגודע, וכן הוא בפרדס בערכי הכינויים ערך מקום. ולמעלה מבחי' מקום רוחני היינו חו"ב כו' וכ"ש למעלה יותר כו'. אכן בזה"א ויצא

האוכל עיסה שלא נאפית עדיין אינה מתעכלת במעיו כלל ואינה נבלע באבריו להיות ממנה דם הנפש אבל האוכל אחר אפייתו הוא מתעכל במעיו ונבלע באבריו להיות ממנו דם הנפש והיו לאחדים ממש. וכן הענין במזון הנפש שהיא התורה שכשאינה אפוייה אצל האדם כמו שית' לקמן, אף אם הוא אדם שלומד תורה הרבה אינה מתאחדת עמו אלא היא ענין בפ"ע והוא בפני עצמו ואינו מקבל חיות כלל ממנה בענין הלחם הגשמי שלא נאפה עדיין כלל, אבל כשהתורה אפוייה אצל האדם היא נבלעת בבל רמ"ח אבריו והיו לאחדים ממש כנ"ל. וזהו שאמרו חז"ל על פסוק ערוכה בבל ושמורה אם ערוכה בבל רמ"ח אבריו היא שמורה וכו'. וכמשנ"ת ע"פ ושבתה הארץ. ולהבין ענין האפיה הוא ענין אמרם ז"ל כי התורה נתנה אש שחורה על גבי אש לבנה, (וע' בחרמ"ז פ' עקב דף ע"ב סע"ב. פי' אש שחורה חכמה סתימאה ע"ג אש לבנה הוא אבא. וא"כ פי' וענין אש שחורה הוא ע"ד ישת חשך סתרו ועמ"ש מזה ג"כ בד"ה שחורה אני ונאווה ע"ש). והנה ענין אש שחורה הוא אש מסותרת ונעלמת בלב כל א' ואחד מישראל באהבה ותשוקה לדבקה בו ית', שאף שהוא טרוד בעסקיו הגשמיים כי לבו בוער תמיד לאהבת ה' כמ"ש צעק לבם אל אדני כי הלב צועק בהעלם והסתר לדבקה בו ית' ונק' חולת אהבה וכמ"ש סמכוני באשיות וגו' כי חולת אהבה אני (וזהו ענין אני ישנה ואעפ"כ ולבי ער. ועמ"ש ע"פ ציון במשפט תפדה), ובאהבה זו המסותרת ובווערת אשר רשפיה רשפי אש שלחבת י"ה שמתלהב ובווער תמיד לדבקה בו ית' בזה יוכל האדם לאפות לחם חמה שהיא התורה וכשיאפה האדם את התורה בשלחבת האהבה אליו ית', בזה יוכלו דברי תורה במעיו והיו

לאחדים עמו. וזהו ואפו לחמכם פי' התורה בתנור אחד פי' בחמימות האהבה הכאה מהתבוננות של אחד יחודו של עולם. וענין עשר נשים הוא שבנפש כל אחד ואחד מישראל יש עשר בחינות שלש אמות ושבע כפולות ובעשרה דברים אלו יהיה האפיה הנ"ל ויהיו בחי' אלו בחי' נוקבא שידע שבאמת אין הטוב שלו. דהיינו התשוקה לדבקה בו ית' אינו מעצמו ועבודתו רק בעל האמת נותן לו האמת. וזהו היה בענין כרשע אפילו אם אחד לומד תורה ומתפלל תמיד מ"מ היה בענין כרשע. אבל הרע בעצמו שעושה שלו הוא כי הוא מעצמו, וזהו שלחבת י"ה כי השלחבת לאהבת ה' הוא מן י"ה וכשיחי' בעצמו בחי' מקבל לבד ולא בחי' יש בפ"ע יוכל לבוא לידי אפייה הנ"ל, ועיין מ"ש סד"ה שימני בחותם. והשיבו לחמכם במשקל פי' שישב התורה ע"י אפייה הנ"ל ממטה למעלה בבחי' משקל כמ"ש ושקל בפלס הרים שהוא בבחי' שלמעלה מבחי' הרים שבו שוקל הרים ונקרא מתקלא בזה (כפ' תרומה קע"ו ב' האזינו דר"צ ע"א. ועמ"ש בד"ה לבך יהנה אימה. איה סופר איה שוקל ומ"ש בד"ה אתם נצבים בענין ושקל בפלס ועמ"ש בענין תנופת שתי הלחם ע"פ והניף הכהן אותם), ואכלתם ולא תשבועו ע"ד אוהב כסף כו'. כן באהבתה תשנה תמיד לחזור פעמים רבות אין מספר. ובכל פעם יהיו בעיניו כחדשים ממש ולא ישבע נפשו בהם לעולם. וכמ"ש אל תבזו כי זקנה ארך. וגם שלא יהיה בבחי' זקנה. וכמאמר רז"ל ומי איבא זקנה קמיה כו'. שהוא ית' למעלה מחומן ואין חומן מושל בו להזקינו. אבל בלאו הכי אינו מקבל חיות מן התורה כי וכבודי לאחר לא אתן כו'.

שיתברכו בכל טוב סלה

לזכות

הת' מנחם מענדל בן
שיינא באשא

ליום הולדתו כ"ט תמוז

לברכה והצלחה בכל
המצטרך לו

לאריכות ימים ושנים
טובות

לזכות

אסתר בת

רחל

שתתברך בכל טוב סלה

לזכות

הילד חייל בצבאות ה'

אברהם זאב בן שיינא
באשא

ליום הולדתו כ"ב אלול

לשנת הצלחה רבה
ומופלגה בגו"ר

לזכות

ר' לוי יצחק הלוי

וזוגתו מרת חנה

קוריןסקי

וכל יוצאי חלציהם

ולזכות

'חדר מנחם' מלבורן
אוסטרליה

לעילוי נשמת

יחזקאל בן יוסף חיים

ולעילוי נשמת

רבקה בת יחזקאל

לעילוי נשמת

ר' ראובן בן ר' יוסף
רובינשטיין ע"ה נדבת

חתנו ר' מיכל קארצאג

לזכות

בת מצוה

יהודית

כ"ח תמוז תשע"ג

ולזכות אחיותיה חי'
מושקא, זעלדא, ואחיה
שרגא פיוויש, מנחם
מענדל

נדבת הוריו

מרדכי אברהם ישעיהו
וזוגתו מרת אסתר שפרה

טלזגר

לזכות הרב ומשפיע
שמואל לו, שימשיך
בעבודתו הקודש

מאת תלמידו

שאול גנוגלי

לזכות

World Trade
Copiers

ואברהם הולצברג

לזכות

לרפו"ש לשאול אליהו
שיחי' בן חנה רבקה
שתחי'

לזכות

מרת חנה מינא בת

שושנה אביבה

שתתברך בכל טוב סלה

לעילוי נשמת

הרחמים רבים כתריאל

שלום בן

הרחמים רבים חיים

יצחק ע"ה

נלב"ע ביום הש"ק ח'
תשרי תשס"ז

תנצב"ה

לזכות

הרה"ת ר' יונתן מיכאל
הכהן

בן ריסא, וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

לזכות

הרה"ת ר' נחמן דוב
שיחי'

בן מאלע, וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר'
שמואל אייזיק הלוי ע"ה

פאפאק

נפטר ליל ש"ק פ'
במדבר, ה' סיון ערב חג
השבועות, התשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

נדפס על ידי ולזכות
משפחתו שיחי' לאורך
ימים ושנים טובות

לעילוי נשמת

בתייה בת שלמה הלוי
ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכות

ולרפואה שלימה וקרובה
עבור

חי' אלה שתחי' בת ריסא

ולזכות

עמנואל בן חי' סאשה

לזכות

רפו"ש ליוסף יצחק בן
אירים

ודורי בן אורה

לזכות אשר בן רינה
לזיווג משורש נשמתו

ולגאולה שלימה של עם
ישראל בקרוב ממש

מנדבים חודשיים - 50

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם

רווחי

לזכות

משפחת באביטש

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם

רווחי

לזכות

הרה"ת ר' שלום דובער

וזוגתו מרת חי' מושקא

גורביץ

וכל משפחתם

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם

רווחי

לזכות

הרה"ת ר' לוי הלוי בן שרה

וזוגתו מרת שיינא מלכה בת רחל

ובניהם יהודית, צבי הירש הלוי, חי' מושקא

בת שיינא מלכה

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם

רווחי

Refuah Sheleima for

Daniel Reuvein ben Dina

Donated

Anonymously

לזכות

משפחת אהרן

מנדבים חודשיים - 150

לזכות

ר' יעקב בן חנה שי'

גרסון

וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

לזכות

הרה"ת ר' שמואל דוד וזוגתו

שיחיו

ניומאן

וכל משפחתם

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי

מזוני ובכולם רווחי

לעילוי נשמת

הרה"ת הר' אליהו ציון בן הרה"ת ר' חנניה ומרת ברוכה

ולזכות

מרת סופי' בת גרז שתבדל לחיים טובים וארוכים

ולזכות

ר' חיים שמעון בן רחל, ומרת חי' לאה בת ראשקא שיחיו

נדבת

אוריאל בן סופי'

וזוגתו מרת חנה טויבע בת חי' לאה

ומשפחתם שיחיו

להצלחה רבה בגו"ר

השליח הרה"ת ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת שטערנא שרה שיחיו

מינץ

לזכות

הילדים מנחם מענדל, אייזיק גרשון, צמח, משה, וחי' מושקא שיחיו

מינץ

שיהיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה, ושירווי מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

נדבת

ר' יוסף הלוי וזוגתו מרת חנה מלכה שיחיו

גורביץ

לזכות

כל משפחתו

שיהיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל, ושירווי מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

Sponsored in part by
~ The LA Community ~

And Yirmy Andrusier

נדפס באדיבות

520 W. Willow St. · Long Beach, CA 90806
562.294.3207 · sales@sprintingllc.com
www.sprintingllc.com

www.ChassidusOnline.org